

คู่มือฝึกอบรบ

การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

จัดทำภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัย คณะกรรมการแม่น้ำโขง

adpc

โดยการสนับสนุนจากสำนักงานความร่วมมือทางวิชาการของเยอรมัน

คู่มือฝึกอบรบการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

ISBN 978-974-225-753-8

จำนวนหน้า: 94

พิมพ์ครั้งที่ 1: พ.ศ. 2553 จำนวน 1,000 เล่ม

โดย:

โครงการ “การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสภาวะฉุกเฉิน”

ภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัย

ของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขง

ผู้รับผิดชอบการจัดพิมพ์: ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย

โทร. 0 2298 0681-92 เว็บไซต์: www.adpc.net

สำนักพิมพ์: บริษัท เทมมา กรุ๊ป จำกัด

แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัย (Flood Management and Mitigation Program: FMMP) สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแม่โขง ช่วยในการป้องกันและบรรเทาความทุกข์ยากของประชาชนและความเสียหายทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากอุทกภัย แผนงานดังกล่าวประกอบไปด้วย 5 แผนงานย่อย ดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัยระดับภูมิภาค
2. มาตรการด้านสิ่งก่อสร้างและการใช้วัสดุที่ทนทานต่อสภาวะน้ำท่วม
3. การสนับสนุนความร่วมมือข้ามผ่านแดนเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย
4. การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสภาวะฉุกเฉิน
5. การบริหารจัดการที่ดิน

ในส่วนของแผนงานย่อยที่ 4: การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสภาวะฉุกเฉิน ภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัยของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแม่โขง นั้น ได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (Asian Disaster Preparedness Center: ADPC) และการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผ่านทางสำนักงานความร่วมมือทางวิชาการของเยอรมัน (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit: GTZ) ในการดำเนินกิจกรรมโดยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกผ่านคณะกรรมการแม่โขงแห่งชาติและสำนักงานบริหารจัดการภัยพิบัติแห่งชาติ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ แผนงานดังกล่าวให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสภาวะฉุกเฉินในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง 4 ประเทศ ได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชา ราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ผ่านกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการสร้างศักยภาพ การแลกเปลี่ยนความรู้และการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและชุมชน

คู่มือฝึกอบรม การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมฉบับนี้ ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม

กรมทรัพยากรน้ำ ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา หน่วยงานต่างๆ และประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย สำหรับข้อมูลและข้อเสนอแนะ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฝึกอบรมฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต่างๆ ในการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติต่อไป

กรมทรัพยากรน้ำ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อุทกภัย นับเป็นสาธารณภัยทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในทุกภูมิภาค ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก นอกจากนั้นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทั้งการตั้งชุมชน การก่อสร้างต่างๆ การทำการเกษตร การเผาป่า และการตัดไม้ทำลายป่า ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อุทกภัยทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งมีภารกิจในการบริหารจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย ได้เริ่มดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา โดยเน้นการฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management : CBDRM) การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัย และการฝึกซ้อมแผนเพื่อให้ชุมชนสามารถป้องกันและช่วยเหลือตนเองได้ในเบื้องต้น รวมทั้งช่วยเหลือชุมชนข้างเคียงที่ประสบภัย อันเป็นการลดความสูญเสียได้ทางหนึ่ง

คู่มือฝึกอบรม การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย คณะกรรมการแม่ข่ายของ กรมทรัพยากรน้ำ และศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (ADPC) โดยได้รับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการสาธารณภัยในประเทศไทย ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ สภาอากาศไทย องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน รวมถึงประชาชนในพื้นที่นาร่อง จังหวัดนครพนม การจัดทำคู่มือฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของการป้องกันอุทกภัย รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมเตรียมความพร้อมรับอุทกภัย ในทางกลับกัน คู่มือฉบับนี้ก็เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้และความตระหนักให้แก่ชุมชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดและขยายผลในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเตรียมพร้อมป้องกันภัยอย่างยั่งยืนต่อไป

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย มุ่งหวังว่าคู่มือฝึกอบรมฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อจังหวัด อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนและชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตลอดจนหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในการช่วยสร้างความตระหนักในการเตรียมความพร้อมเพื่อลดความเสี่ยงจากอุทกภัยและภัยพิบัติอื่น ๆ อย่างยั่งยืนต่อไป และขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้องไว้ในโอกาสนี้ด้วย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
กระทรวงมหาดไทย

ในปัจจุบัน โลกของเราประสบปัญหาภัยพิบัติหลายด้าน ภัยอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในส่วนอื่นของโลก ทั้งนี้ รวมถึงสาธารณภัยในรูปแบบอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นด้วย

ผลการวิจัยหลายเรื่อง พบว่า อุณหภูมิสูงสุดของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ ทำให้เกิดการแปรปรวนของฤดูกาล และปริมาณน้ำฝน โดยปริมาณฝนจะเพิ่มขึ้นในพื้นที่ที่มีฝนตกมากอยู่แล้ว เช่น บริเวณภาคใต้ตอนล่างและชายฝั่งด้านตะวันออก ดังนั้น อุทกภัยและน้ำท่วมฉับพลันอาจจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ขณะที่พื้นที่ห่างไกลจากทะเลส่วนใหญ่ทางภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีปริมาณฝนตกน้อยลง พายุดีเปรสชันจะมีปริมาณลดลง ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาความแห้งแล้งและผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ซึ่งนับวัน ภัยพิบัติต่างๆเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ที่ผ่านมา ปัญหาสำหรับการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย คือ เรายังไม่ตื่นตัวเรื่องการเตรียมความพร้อม และหลงคิดเสมอว่า มันคงไม่เกิดขึ้นอีก แล้วก็ลืมไป อีกทั้งการสร้างความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติที่สมบูรณ์แบบ ต้องมีชุมชนเข้ามา ร่วมวางแผน และภาครัฐจะต้องมีบทบาทในการเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านเป็นแกนหลัก

ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย ร่วมกับคณะกรรมการแม่น้ำโขง ดำเนินแผนงานย่อย ที่ 4: การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสถานะฉุกเฉิน ภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัยของคณะกรรมการแม่น้ำโขง โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานความร่วมมือทางวิชาการของเยอรมัน ได้พัฒนาคู่มือฝึกอบรม การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม และด้านการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติต่าง ๆ ให้สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติแห่งชาติในเชิงยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2553-2562

ทำยนี้ ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย ขอขอบคุณผู้แทนจากหน่วยงานราชการและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ ประกอบด้วย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมทรัพยากรน้ำ ผู้ชำนาญการการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สภากาชาดไทย องค์กรช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน กระทรวงสาธารณสุข และประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และทำให้คู่มือฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้ จักเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่จากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ในการสร้างความตระหนักในเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อลดความเสี่ยงจากอุทกภัยและภัยพิบัติอื่น ๆ อย่างยั่งยืนต่อไป

ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (ADPC)

คำชี้แจงการใช้คู่มือ

คู่มือฝึกอบรมการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมฉบับนี้ ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกด้านภัยพิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยจากน้ำท่วม ซึ่งถือเป็นภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบและสร้างความสูญเสียอย่างมากต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นประจำทุกปี

แผนงานย่อยที่ 4: การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสถานะฉุกเฉิน ภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัยของคณะกรรมการแม่โขง เล็งเห็นความสำคัญของการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยต่างๆที่จะเกิดขึ้น จึงได้ทำการพัฒนาคู่มือฉบับนี้ขึ้นมา และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ ประกอบด้วย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ชำนาญการศึกษาศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สภากาชาดไทย และองค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน

การจัดทำคู่มือฝึกอบรมฉบับนี้ มีขั้นตอนตั้งแต่การรวบรวมองค์ความรู้ ข้อมูล และทักษะ จากเอกสารการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกด้านภัยพิบัติต่างๆ การสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการทำงานด้านการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ นอกจากนี้ยังทำการศึกษาความต้องการของผู้ประสบภัยน้ำท่วมในพื้นที่น้ำร่อง จังหวัดนครพนม คู่มือฉบับนี้ได้ถูกนำไปทดลองใช้ฝึกอบรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายในจังหวัดนครพนม และได้นำข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่างๆที่ได้จากการฝึกอบรมเป็นข้อมูลในการปรับปรุงคู่มือฉบับนี้อีกครั้งหนึ่ง

คู่มือฝึกอบรมฉบับนี้ ใช้กระบวนการฝึกอบรมแบบเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมอบรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานด้านการปลูกจิตสำนึกผ่านทางกิจกรรม ซึ่งได้ออกแบบมาเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน โดยเนื้อหาหลักของคู่มือฝึกอบรมฉบับนี้ ประกอบไปด้วยหัวข้อหลัก 4 หัวข้อ และกิจกรรมต่างๆทั้งหมด 8 กิจกรรม ซึ่งจะใช้เวลาในการฝึกอบรมทั้งสิ้น 2 วัน เนื้อหาที่ใช้สำหรับการฝึกอบรมประกอบด้วย

1. ภัยพิบัติและระบบการแจ้งเตือนภัย

- 1.1 ภัยพิบัติคืออะไร ประเภทและผลกระทบจากภัยพิบัติที่มีต่อชุมชน
- 1.2 แผนที่เกี่ยวข้องภัยชุมชน
- 1.3 ระบบการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า

2. การเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม

- 2.1 สาเหตุและผลกระทบจากน้ำท่วม
- 2.2 การเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม

3. กระบวนการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

- 3.1 ความหมายและกระบวนการปลูกจิตสำนึก
- 3.2 การพัฒนาสื่อเพื่อกิจกรรมปลูกจิตสำนึก

4. การสร้างเครือข่ายและการจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

- 4.1 การจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมในระดับชุมชน

เนื่องจากคู่มือฝึกอบรมฉบับนี้ มีเนื้อหาบางส่วนที่เป็นข้อมูลเฉพาะทางวิชาการ เช่น การใช้เครื่องมือเฝ้าระวังและการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวกับภัยจากน้ำท่วมและภัยพิบัติต่างๆ ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการใช้คู่มือฉบับนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาเอกสารทางวิชาการจากหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญการทำงานด้านภัยพิบัติต่างๆ เพื่อประกอบในการฝึกอบรม โดยเอกสารดังกล่าวประกอบไปด้วย

- หนังสือเรื่องน้ำท่วม ภัยธรรมชาติใกล้ตัว (ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย; ADPC)
- คู่มือประชาชนในการเตรียมตัวให้รอดปลอดภัยพิบัติ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552)
- คู่มือประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน: การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน เอกสารประกอบการฝึกอบรมผู้นำชุมชนตามโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2551)
- คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัคร “มิสเตอร์เตือนภัย” ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย น้ำป่าไหลหลากและดินถล่ม (สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552)
- แผนแม่บทการป้องกันและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากอุทกภัย วาตภัยและโคลนถล่ม ระยะ 5 ปี (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2550)
- คู่มือการฝึกอบรมประชาชน การใช้งานและบำรุงรักษาเครื่องมือในระบบเตือนภัยน้ำท่วมฉับพลัน-ดินถล่ม โครงการจัดทำ Early Warning สำหรับพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย-ดินถล่ม ในพื้นที่ลาดชันและพื้นที่ราบเชิงเขา (กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริษัทซีกม่า ไฮโดรคอนซัลแตนท์ จำกัด และบริษัทพอล คอนซัลแตนท์ จำกัด)
- คำแนะนำการป้องกันโรคหลังภัยน้ำท่วม (กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข)
- Manual on Flood Preparedness Program for Provincial and District Level Authorities in the Lower Mekong Basin Countries (Flood Management and Mitigation Program; FMMP, Mekong River Commission; MRC)

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือฝึกอบรมการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม และผู้สนใจด้านการทำงานปลูกจิตสำนึกในการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมของตนเอง

บทนำ	2
คำชี้แจงการใช้คู่มือ	6
บทที่ 1 กัญชูปัตติและระบบการแจ้งเตือนกัญชา	9
1.1 กัญชูปัตติคืออะไร ประเภทและผลกระทบจากกัญชูปัตติที่มีต่อชุมชน	10
1.2 แผนที่เกี่ยวข้องกัญชูปัตติ	16
1.3 ระบบการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนกัญชาล่วงหน้า	19
บทที่ 2 การเตรียมความพร้อมรับกัญชาที่ท่วม	33
2.1 สาเหตุและผลกระทบจากน้ำท่วม	34
2.2 การเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม	40
บทที่ 3 กระบวนการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับกัญชาที่ท่วม	45
3.1 ความหมายและกระบวนการปลูกจิตสำนึก	46
3.2 การพัฒนาสื่อเพื่อกิจกรรมปลูกจิตสำนึก	52
บทที่ 4 การสร้างเครือข่ายและการจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับกัญชาที่ท่วม	57
4.1 การจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับกัญชาที่ท่วมในระดับชุมชน	58
ภาคผนวก	61
บรรณานุกรม	89

Table of Content

	Page
Introduction	2
Guideline for Using a Training Manual	6
Chapter 1 Disaster and Early Warning System	9
1.1 What is disaster, kind of disaster and its effect on community?	10
1.2 Hazard map	16
1.3 Early warning system	19
Chapter 2 Flood Preparedness	33
2.1 Causes and effect from flood	34
2.2 Flood preparedness before, during and after flood	40
Chapter 3 Process of Public Awareness for Flood Risk Reduction	45
3.1 Definition and process of public awareness	46
3.2 Development of IEC materials for public awareness	52
Chapter 4 Networking and Planning on Public Awareness for Flood Risk Reduction	57
4.1 Public awareness planning for flood risk reduction at community level	58
Annexes	61
References	89

บทที่ 1

ภัยพิบัติและระบบการแจ้งเตือนภัย

- ภัยพิบัติคืออะไร ประเภทและผลกระทบจากภัยพิบัติที่มีต่อชุมชน
- แผนที่เกี่ยวข้องภัยชุมชน
- ระบบการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า

1.1

ภัยพิบัติคืออะไร ประเภทและผลกระทบจากภัยพิบัติที่มีต่อชุมชน

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจความหมายและความแตกต่างระหว่างภัยกับภัยพิบัติ
2. ระบุถึงประเภทของภัยพิบัติที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชุมชนได้

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความรู้เกี่ยวกับภัยและภัยพิบัติ
2. ประเภทของภัยและภัยพิบัติ รวมถึงผลกระทบจากภัยพิบัติในด้านต่างๆ

ระยะเวลา : 60 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- สไลด์เรื่องภัยและภัยพิบัติ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 1)
- สไลด์เรื่องภัยพิบัติและผลกระทบ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 2)

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายความหมายและความแตกต่างระหว่างภัยและภัยพิบัติได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถระบุถึงผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเองได้

กระบวนการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญในขั้นตอนที่ 1</p> <p>คือ ความแตกต่างระหว่างภัยกับภัยพิบัติ โดย ภัยพิบัติประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> • ภัย • ความล่าช้า • ความสามารถในการจัดการกับภัย 	<p>ขั้นที่ 1 (30 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ภัยคืออะไร” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ภัยพิบัติคืออะไร” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ภัยและภัยพิบัติมีความแตกต่างกันอย่างไร” (10 นาที) • วิทยากรสรุปเรื่องความหมายและความแตกต่างระหว่างภัยกับภัยพิบัติ พร้อมนำเสนอสไลด์เรื่องภัยและภัยพิบัติ (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 1</i>) (10 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. สไลด์เรื่องภัยและภัยพิบัติ (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 1</i>) 4. สไลด์เรื่อง ภัยพิบัติและผลกระทบ (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 2</i>)
<p>ประเด็นสำคัญในขั้นตอนที่ 2</p> <p>คือ การแยกประเภทของภัยและภัยพิบัติ ซึ่งได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • เกิดจากธรรมชาติ • เกิดจากการกระทำของมนุษย์ <p>และผลกระทบจากภัยพิบัติที่มีต่อ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ชีวิตและทรัพย์สิน • การประกอบอาชีพ • สาธารณูปโภคพื้นฐาน 	<p>ขั้นที่ 2 (30 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ภัยพิบัติมีกี่ประเภท และได้แก่อะไรบ้าง” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่านได้แก่อะไรบ้าง และมีผลกระทบต่อชุมชนของท่านอย่างไร” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (10 นาที) • วิทยากรสรุปผลจากการนำเสนอของผู้เข้าร่วมอบรม และนำเสนอสไลด์เรื่องภัยพิบัติและผลกระทบ (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 2</i>) (15 นาที) 	

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

1. ความหมายของภัย

ภัย (Hazard) หมายถึง อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งนำมาซึ่งความสูญเสียหรือความเสียหาย โดยภัยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม วาตภัย ดินถล่ม ภัยแล้ง ไฟป่า และแผ่นดินไหว เป็นต้น
- ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น ภัยจากการใช้รถใช้ถนน อัคคีภัย ภัยจากสารเคมี ภัยสารพิษจากโรงงาน ภัยจากระเบิด และภัยจากการก่อการร้าย เป็นต้น

2. ความหมายของภัยพิบัติ

ภัยพิบัติ (Disaster) หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ และส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมหรือชุมชน โดยชุมชนที่ประสบภัยพิบัติไม่สามารถจัดการกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง

สำหรับประเทศไทย เคยประสบภัยพิบัติทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์หลายครั้ง เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2526 เหตุการณ์รถบรรทุกแก๊สระเบิดที่ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ พ.ศ. 2533 และเหตุการณ์โคลนถล่มที่จังหวัดอุตรดิตถ์ พ.ศ. 2549 เป็นต้น

3. ความแตกต่างระหว่างภัยและภัยพิบัติ

การที่ภัยจะพัฒนาไปเป็นภัยพิบัติได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่

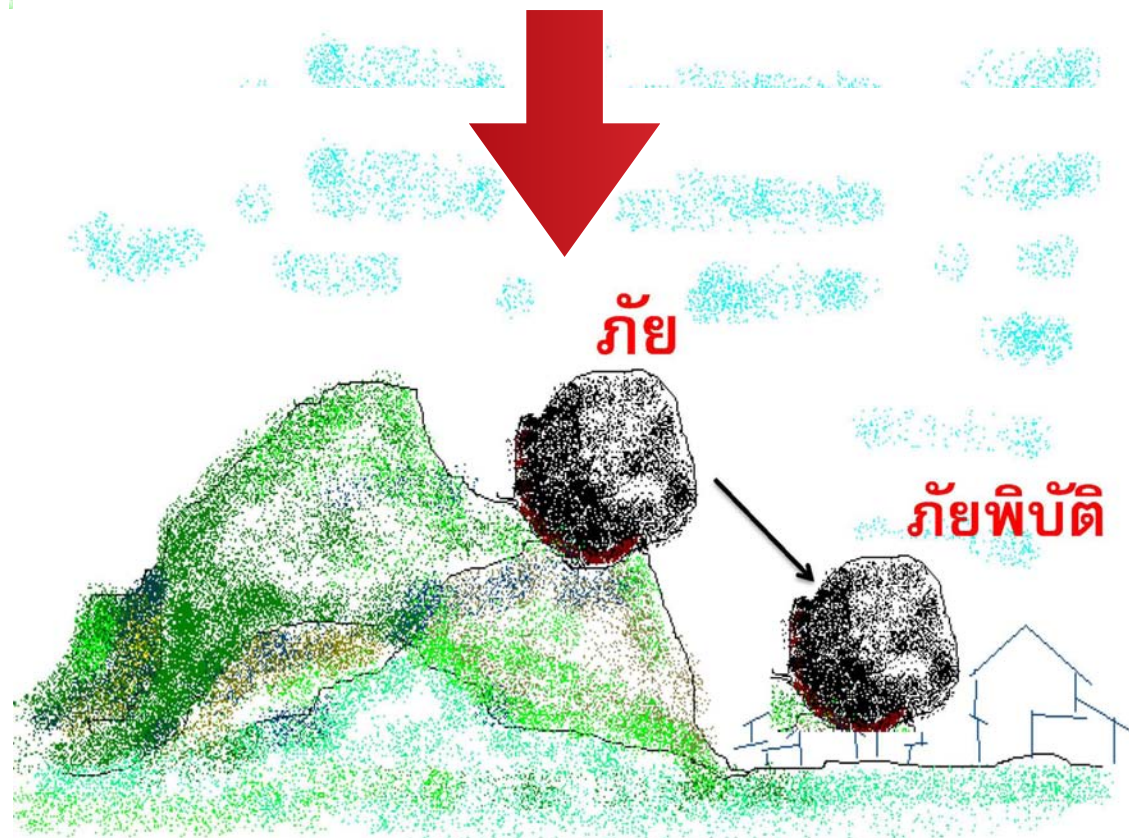
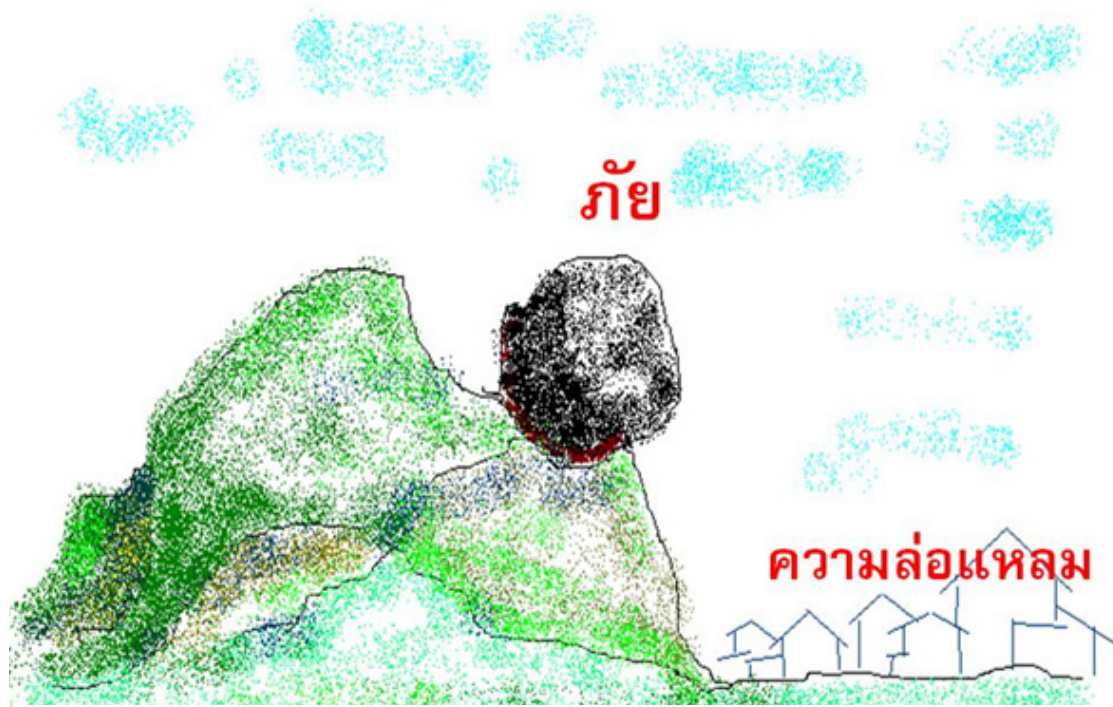
- ภัย (Hazard) หมายถึง อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งนำมาซึ่งความสูญเสียหรือความเสียหาย
- ความอ่อนแอ (Vulnerability) หมายถึง ปัจจัยทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลกระทบจากภัยนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น
- ศักยภาพหรือความสามารถในการจัดการกับภัย (Capacity) หมายถึง ความสามารถในการจัดการหรือรับมือกับภัยที่เกิดขึ้น โดยการใช้ทักษะ องค์ความรู้ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการตอบสนองและเตรียมการรับมือกับภัย

$$\text{ความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ} = \frac{\text{ภัย} \times \text{ความอ่อนแอ}}{\text{ศักยภาพหรือความสามารถในการจัดการกับภัย}}$$

หากชุมชนใดที่ประสบภัยและมีศักยภาพในการจัดการกับภัยได้ด้วยตนเอง ความเสียหายที่มีต่อชีวิตและทรัพย์สินก็จะน้อยลง แต่ถ้าหากชุมชนใดไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการกับภัยที่เกิดขึ้น จะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ภาพตัวอย่างแสดงความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ

ตามตัวอย่างนี้ ก้อนหินได้เคลื่อนตัวมาอยู่ตรงริมภูเขาที่อยู่เหนือบริเวณที่ตั้งชุมชน ซึ่งถือว่าก้อนหินคือ “ภัย” และหากมีการตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเชิงเขา หมู่บ้านเหล่านี้ถือว่ามีความเสี่ยงที่จะถูกก้อนหินหล่นลงมาทับ ซึ่งหากชุมชนไม่มี “ศักยภาพหรือความสามารถในการจัดการ” กับก้อนหินที่มีโอกาสหล่นลงมา ก็จะส่งผลให้เกิด “ความเสี่ยง” ที่จะเกิด “ภัยพิบัติ” แก่ชุมชนหรือหมู่บ้านนี้ได้

ตารางแสดงปฏิทินการเกิดภัยธรรมชาติในประเทศไทย

เดือน/ ภาค	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	กลาง	ตะวันออก	ใต้ฝั่ง ตะวันออก	ใต้ฝั่งตะวันตก
มกราคม	-	-	-	-	-	อุทกภัย, ฝนแล้ง
กุมภาพันธ์	ไฟป่า	ไฟป่า, ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	-	-	ฝนแล้ง
มีนาคม	พายุฤดูร้อน, ไฟป่า, ฝนแล้ง	พายุฤดูร้อน, ไฟป่า, ฝนแล้ง	พายุฤดูร้อน, ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	ฝนแล้ง
เมษายน	พายุฤดูร้อน, ไฟป่า, ฝนแล้ง	พายุฤดูร้อน, ไฟป่า, ฝนแล้ง	พายุฤดูร้อน, ฝนแล้ง	ฝนแล้ง	-	ฝนแล้ง
พฤษภาคม	อุทกภัย, พายุฤดูร้อน	อุทกภัย, พายุฤดูร้อน	อุทกภัย, พายุฤดูร้อน	อุทกภัย	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย	อุทกภัย, ฝนแล้ง
มิถุนายน	อุทกภัย, ฝนทิ้งช่วง	อุทกภัย, ฝนทิ้งช่วง	อุทกภัย, ฝนทิ้งช่วง	อุทกภัย, ฝนทิ้งช่วง	อุทกภัย	อุทกภัย
กรกฎาคม	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง, ฝนทิ้งช่วง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง, ฝนทิ้งช่วง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง, ฝนทิ้งช่วง	อุทกภัย, ฝนทิ้งช่วง	อุทกภัย	อุทกภัย
สิงหาคม	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	อุทกภัย	อุทกภัย
กันยายน	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	-	-
ตุลาคม	-	-	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, พายุฝนฟ้าคะนอง	อุทกภัย	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, คลื่นพายุซัดฝั่ง, แผ่นดินถล่ม
พฤศจิกายน	-	-	-	-	-	พายุหมุนเขตร้อน, อุทกภัย, คลื่นพายุซัดฝั่ง, แผ่นดินถล่ม
ธันวาคม	-	-	-	-	-	อุทกภัย

(ที่มา: เว็บไซต์กรมอุตุนิยมวิทยา/วิชาการ/ความรู้อุตุนิยมวิทยา/ภัยธรรมชาติในประเทศไทย <http://www.tmd.go.th/info/risk.pdf>)

ตารางแสดงผลกระทบจากภัยพิบัติในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2546 - พ.ศ. 2550

ประเภทของภัย	จำนวนครั้งที่เกิด	จำนวนผู้เสียชีวิต (คน)	จำนวนผู้บาดเจ็บ (คน)	จำนวนผู้ได้รับผลกระทบ (คน)	มูลค่าความเสียหาย (USD)
น้ำท่วม	60	629	1,492	15,457,984	48,224,742
ภัยแล้ง	-	-	-	54,092,975	246,412,539
สึนามิ	1	8,345	8,457	58,550	49,944,309
วาตภัย	12,476	199	607	352,370	38,043,133
ภัยจากการจลาจล	566,655	65,834	430,692	-	-
อัคคีภัย	9,188	217	526	71,113	112,689,050

(ที่มา: <http://www.oecd.org/dataoecd/50/13/43726127.pdf>)

Tip สำหรับวิทยากร

วิทยากรสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมหรือวิธีการให้ความรู้ด้านภัยพิบัติ ได้ด้วยการหาสื่อวิดีโอที่เกี่ยวกับภัยพิบัติต่างๆ มานำเสนอเพื่อสร้างความเข้าใจถึงประเภทและผลกระทบจากภัยพิบัติได้

นอกจากนี้ ปฏิทินเหตุการณ์ภัยพิบัติหรือมีสื่อหรือการระดมความคิดเห็นเรื่องภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็จะทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวเป็นประจำทุกปี

1.2

แผนที่เสี่ยงภัยชุมชน

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจลักษณะและความสำคัญของแผนที่เสี่ยงภัยชุมชน
2. ระบุพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมและพื้นที่ปลอดภัยในชุมชนของตนเองได้

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความรู้เรื่องการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและการอ่านแผนที่เสี่ยงภัย
2. ความสำคัญของแผนที่เสี่ยงภัยในฐานะที่เป็นเครื่องมือหนึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

ระยะเวลา : 60 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- ตัวอย่างแผนที่เสี่ยงภัย เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรม ชุดที่ 3

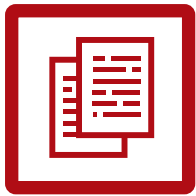

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยในชุมชนของตนเองได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายความสำคัญของแผนที่เสี่ยงภัยและการนำแผนที่เสี่ยงภัยไปใช้เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนของตนเองได้

กระบวนการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 1 และ 2</p> <p>คือ ความสำคัญของแผนที่เสี่ยงภัย ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ลดความเสี่ยง หรือความเสียหาย หากมีภัยพิบัติเกิดขึ้น</p>	<p>ขั้นที่ 1 (10 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม และพื้นที่ปลอดภัยในชุมชนของตนเองได้แก่ที่ใดบ้าง” และวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรและผู้เข้าร่วมอบรม สรุปลงพื้นที่เสี่ยงภัยและพื้นที่ปลอดภัยน้ำท่วมในชุมชนร่วมกัน (5 นาที) <p>ขั้นที่ 2 (50 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมแบ่งกลุ่มตามหมู่บ้าน หรือชุมชน พร้อมทั้งแจกกระดาษฟลิปชาร์ตและปากกาเคมี (5 นาที) • วิทยากรอธิบายความหมายและองค์ประกอบของแผนที่เสี่ยงภัย และ นำเสนอตัวอย่างแผนที่เสี่ยงภัย (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 3) (10 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมแต่ละกลุ่ม วาดแผนที่ชุมชนของตนเอง พร้อมทั้งระบุพื้นที่เสี่ยงภัยและพื้นที่ปลอดภัยในชุมชน (10 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอแผนที่เสี่ยงภัยในชุมชน โดยให้เวลานำเสนอ กลุ่มละ 5 นาที (20 นาที) • วิทยากรสรุปการนำเสนอแผนที่ชุมชน และ เชื่อมโยงเข้าสู่ประโยชน์ของแผนที่เสี่ยงภัยในการช่วยลดความเสียหายจากภัยพิบัติ (5 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. ตัวอย่างแผนที่เสี่ยงภัย (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 3)

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

แผนที่เสี่ยงภัย

แผนที่เสี่ยงภัย คือ แผนที่ที่แสดงพื้นที่ภายในชุมชน และ พื้นที่ใกล้เคียง ที่อาจจะได้รับผลกระทบจากภัยที่เกิดขึ้น ซึ่งในพื้นที่เสี่ยงภัยจะแสดงให้เห็นถึงพื้นที่อันตราย และ พื้นที่ปลอดภัยรวมถึงเส้นทางอพยพอย่างชัดเจน โดยการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ให้คนในชุมชนได้เข้าใจถึงพื้นที่เสี่ยงภัยและทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน
- เพื่อหลีกเลี่ยง หรือ ลดผลกระทบจากภัยหรือภัยพิบัติ
- เพื่อช่วยให้นักในชุมชนเตรียมพร้อมรับมือกับอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น

ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยนั้น ควรจะมีการจัดทำแผนที่ชุมชนที่ประกอบไปด้วยข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ประเมินความเสี่ยงภัย โดยแผนที่ชุมชนนั้นควรประกอบไปด้วยข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- แสดงที่ตั้งทางกายภาพของชุมชน เช่น แสดงที่ตั้งบ้านเรือน อาณาเขตติดต่อ เส้นทางคมนาคม แม่น้ำ ภูเขา
- แผนที่ชุมชนควรแสดงสถานที่สำคัญ เช่น พื้นที่ปลอดภัยหากเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน และ สถานที่ที่ต้องอพยพประชาชน วัด โรงเรียน โรงพยาบาล สถานีอนามัย ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล สถานีตำรวจ เป็นต้น
- แผนที่ชุมชนควรแสดงเส้นทางเดินทางไปยังพื้นที่ปลอดภัยให้ชัดเจน เช่น ถนนหรือแม่น้ำ เป็นต้น
- แผนที่ชุมชนควรมีการระบุบ้านเรือนของกลุ่มเปราะบาง หรือ กลุ่มที่ต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ หากเกิดกรณีฉุกเฉิน
- ระบุพื้นที่ที่เคยเกิดภัย

นอกจากนี้ควรมีการจัดทำข้อมูลชุมชนไว้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบกับแผนที่ชุมชน เช่น

- ข้อมูลทางเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ รายได้
- ข้อมูลด้านสังคม เช่น คนพิการ คนชรา หรือคนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษในสังคม
- ข้อมูลการเกิดภัยพิบัติในชุมชนย้อนหลังและความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ปฏิทินฤดูกาลและปฏิทินการเกิดภัย

Tip สำหรับวิทยากร

วิทยากรสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมหรือแผนของที่เสี่ยงภัยได้โดยการใส่แผนที่เสี่ยงภัยที่มีอยู่แล้วในชุมชนหรือแผนที่ที่ชุมชนได้จัดทำขึ้นเองมาประกอบในการทบทวนพื้นที่เสี่ยงภัยและพื้นที่ปลอดภัยจากน้ำท่วมในชุมชน ที่วิธีการนี้เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ได้ผ่านการอบรมเรื่องการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน หรือ Community Based Disaster Risk Management (CBDRM) มาแล้ว

1.3 ระบบการเฝ้าระวัง และแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจถึงระบบการเฝ้าระวัง และการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า
2. ร่วมกันออกแบบระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าที่เหมาะสมกับชุมชนตนเอง
3. ตระหนักถึงความสำคัญของการเฝ้าระวังและการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความรู้เรื่องระบบการเฝ้าระวัง และ ระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า
2. ความรู้เบื้องต้นในการปฏิบัติตน เมื่อได้รับสัญญาณ หรือ ข้อมูลการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า

ระยะเวลา : 120 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- สไลด์ระบบการเฝ้าระวัง และ ระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 4)
- ตัวอย่างระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าของจังหวัดเชียงใหม่ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 5)
- สไลด์เรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 6)
- ใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 7)

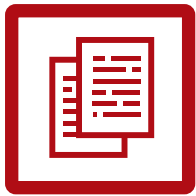
การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าในชุมชนของตนเองได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายขั้นตอนของการปฏิบัติตนเมื่อได้รับข้อมูลหรือสัญญาณแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า
- ชุมชนมีระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชุมชน

กระบวนการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์										
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 1</p> <p>คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> ระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าที่มีอยู่ในชุมชน อุปกรณ์เฝ้าระวังน้ำท่วม 	<p>ขั้นที่ 1 (30 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> วิทยากรนำเสนอระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า ตามเอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 4 (10 นาที) วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมระดมสมอง และตอบคำถามว่า “ในชุมชนของท่านมีระบบการเฝ้าระวังและการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าหรือไม่ ถ้ามีได้แก่อะไรบ้าง” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (10 นาที) วิทยากรสรุปการนำเสนอจากผู้เข้าร่วมอบรม และนำเสนอตัวอย่างระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าของจังหวัดเชียงใหม่ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 5) (10 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเคมี ตัวอย่างระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 4) ตัวอย่างระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าของจังหวัดเชียงใหม่ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 5) สไลด์เรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 6) ใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 7) 										
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 2</p> <p>คือ ระบบการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน</p>	<p>ขั้นที่ 2 (30 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> วิทยากรอธิบายความเป็นมาและหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน โดยนำเสนอสไลด์เรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 6) (5 นาที) วิทยากรขอตัวแทนอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน จากฝ่ายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (5 นาที) <table border="0" data-bbox="443 1480 965 1713"> <tr> <td>1) ฝ่ายป้องกันและเตรียมความพร้อม</td> <td>1 คน</td> </tr> <tr> <td>2) ฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย</td> <td>1 คน</td> </tr> <tr> <td>3) ฝ่ายอพยพ</td> <td>1 คน</td> </tr> <tr> <td>4) ผู้ใหญ่บ้าน</td> <td>1 คน</td> </tr> <tr> <td>5) นายอำเภอ</td> <td>1 คน</td> </tr> </table> วิทยากรให้อาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชนแสดงบทบาทสมมติ โดยวิทยากรอ่านเหตุการณ์สมมติ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 7) และให้อาสาสมัครแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (15 นาที) วิทยากรสรุปผลการแสดงละครบทบาทสมมติ (5 นาที) 	1) ฝ่ายป้องกันและเตรียมความพร้อม	1 คน	2) ฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย	1 คน	3) ฝ่ายอพยพ	1 คน	4) ผู้ใหญ่บ้าน	1 คน	5) นายอำเภอ	1 คน	
1) ฝ่ายป้องกันและเตรียมความพร้อม	1 คน											
2) ฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย	1 คน											
3) ฝ่ายอพยพ	1 คน											
4) ผู้ใหญ่บ้าน	1 คน											
5) นายอำเภอ	1 คน											

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 3 คือ</p> <p>การสนับสนุนให้มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการออกแบบวิธีการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน</p>	<p>ขั้นที่ 3 (60 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม พร้อมแจกกระดาษฟลิปชาร์ตและปากกาเคมี (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ท่านคิดว่าระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยที่มีอยู่ในชุมชนมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร” โดยให้แต่ละกลุ่มเขียนคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (10 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมระดมสมองและตอบคำถามว่า “หากท่านต้องคิดวิธีการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าที่เหมาะสมกับชุมชนของท่าน ท่านจะใช้วิธีการใดในการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า” โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมเขียนคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (15 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอผลงานกลุ่มละ 5 นาที (20 นาที) • วิทยากรสรุปการนำเสนอผลงานระบบการแจ้งเตือนภัยของแต่ละกลุ่ม (10 นาที) 	

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

1. ระบบการเฝ้าระวังภัยน้ำท่วม

ระบบการเฝ้าระวังภัยน้ำท่วม เป็นการติดตาม สังเกตหรือป้องกันไม่ให้อุณหภูมิของน้ำมากจนส่งผลให้เกิดน้ำท่วมได้ ในประเทศไทยหน่วยงานที่มีหน้าที่เฝ้าระวังภัยจากน้ำท่วม คือ กรมอุตุนิยมวิทยา ซึ่งเป็นผู้เฝ้าระวังและคอยให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมให้แก่ประชาชนได้รับทราบ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ให้ข้อมูลการเตือนภัยน้ำท่วมในลุ่มน้ำ ได้แก่ สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะมีเครื่องมือวัดระดับน้ำซึ่งใช้ระบบสื่อสารและระบบคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยในการประมวลผลเพื่อแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ

2. ระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า

การแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำ หรือ แจ้งสถานการณ์ที่จำเป็นต้องการรับรู้เกี่ยวกับภัยจากน้ำท่วมแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบ เพื่อให้เตรียมพร้อมรับสถานการณ์ และสามารถอพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ที่ปลอดภัยได้ทันเวลา

ภายหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ พ.ศ. 2547 ประเทศไทยได้จัดตั้งศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติขึ้นและเริ่มปฏิบัติงานเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 โดยมีหน้าที่รับผิดชอบการเตือนภัยพิบัติอันเกิดจากธรรมชาติทุกชนิด และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการกระจายข่าวที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติดังกล่าว ในการดำเนินงานของศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ เจ้าหน้าที่และผู้บริหารของศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ความรุนแรงของภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อดำเนินการแจ้งเตือนภัยผ่านระบบต่าง ๆ อาทิ หอเตือนภัยที่ตั้งในชุมชนหรือจุดเสี่ยงภัยต่าง ๆ สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ระบบข้อความสั้น (SMS) รวมถึงการแจ้งหน่วยงานป้องกันและบรรเทาภัยอื่นด้วย

3. วิธีการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม มี 2 วิธี ได้แก่

- 3.1 แจ้งเตือนประชาชนโดยตรง โดยผ่านทางสถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ วิทยุสมัครเล่น โทรสาร โทรศัพท์มือถือ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย ไซเรนเตือนภัยแบบมือหมุน และหอเตือนภัย
- 3.2 แจ้งเตือนผ่านหน่วยงาน โดยใช้กลไกระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
 - ส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดและอำเภอ
 - ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล

4. ระดับการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม

4.1 การแจ้งเตือนภัยระดับจังหวัด เป็นการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า ผ่านระบบเครือข่าย ระบบสื่อสาร และสื่อประชาสัมพันธ์ของทางราชการและเอกชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุสื่อสาร โทรสาร ประชาสัมพันธ์จังหวัด โดยสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมีหน้าที่ในการแจ้งเตือนภัยไปยังหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และ

หรือกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่นที่คาดว่าจะเกิดภัย เพื่อแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าแก่ผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบในพื้นที่เสี่ยงภัยให้เฝ้าระวังและเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ และสามารถอพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ที่ปลอดภัยได้

- 4.2 การแจ้งเตือนภัยระดับอำเภอ เป็นการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า ผ่านระบบเครือข่ายและระบบสื่อสารและสื่อประชาสัมพันธ์ของทางราชการและเอกชน เช่น วิทยุชุมชน วิทยุสื่อสาร โทรสาร ผ่านหน่วยงาน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในระดับอำเภอ

การแจ้งเตือนภัยในระดับจังหวัด

- 4.3 การแจ้งเตือนภัยระดับตำบล/ชุมชน เป็นการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าให้แก่อาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และเครือข่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยในระดับตำบลหรือชุมชน โดยใช้ระบบสื่อสารและสื่อประชาสัมพันธ์ในการแจ้งเตือนภัย เช่น เสียงตามสาย วิทยุ หอกระจายข่าว ไซเรนเตือนภัยแบบมือหมุน โทรโข่ง นกหวีด หรือสัญญาณเสียงที่กำหนดใช้เป็นสัญญาณเตือนภัยประจำชุมชนหรือตำบล นอกจากนี้ ยังมีกลไกการแจ้งเตือนภัยในท้องถิ่นอีกกลไกหนึ่งนั่นคือ “มิสเตอร์เตือนภัย” ซึ่งเป็นเครือข่ายในการประสานงานในระดับท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยพิบัติในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ดินโคลนถล่มให้กับประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

4.4 การจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน ในชุมชนที่เสี่ยงภัย ควรมีการจัดทำแผนชุมชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน และ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ขึ้น โดยกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ช่วงก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยให้ชัดเจน ดังนี้

1) คณะกรรมการฝ่ายป้องกันและเตรียมความพร้อม

- จัดฝึกอบรมด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติให้แก่ชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนในสิ่งที่ควรทำก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัยและหลังเกิดภัย
- จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ฉุกเฉิน
- จัดการฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2) คณะกรรมการฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย

- เฝ้าติดตามสถานการณ์สาธารณภัยอย่างสม่ำเสมอ
- แจ้งเตือนเมื่อมีสาธารณภัยในชุมชนให้ทุกคนได้รับทราบ พร้อมแนวทางปฏิบัติสำหรับการอพยพ

3) คณะกรรมการฝ่ายอพยพ

- ประสานงานกับคณะกรรมการฝ่ายเฝ้าระวังเหตุ
- ดำเนินการอพยพประชาชนจากจุดเสี่ยงไปยังจุดปลอดภัย
- ดำเนินการอพยพประชาชนกลับบ้านเรือนเมื่อเหตุการณ์คลี่คลายแล้ว

4) คณะกรรมการฝ่ายค้นหา ภัยและช่วยชีวิต

- การดำเนินการค้นหา ภัยและช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- ดำเนินการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและส่งต่อสถานพยาบาล

5) คณะกรรมการฝ่ายรักษาพยาบาล

- ดำเนินการรักษาพยาบาลแก่ผู้เจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ
- พันฟูสภาพจิตใจ วิธีชีวิตของผู้ประสบภัย

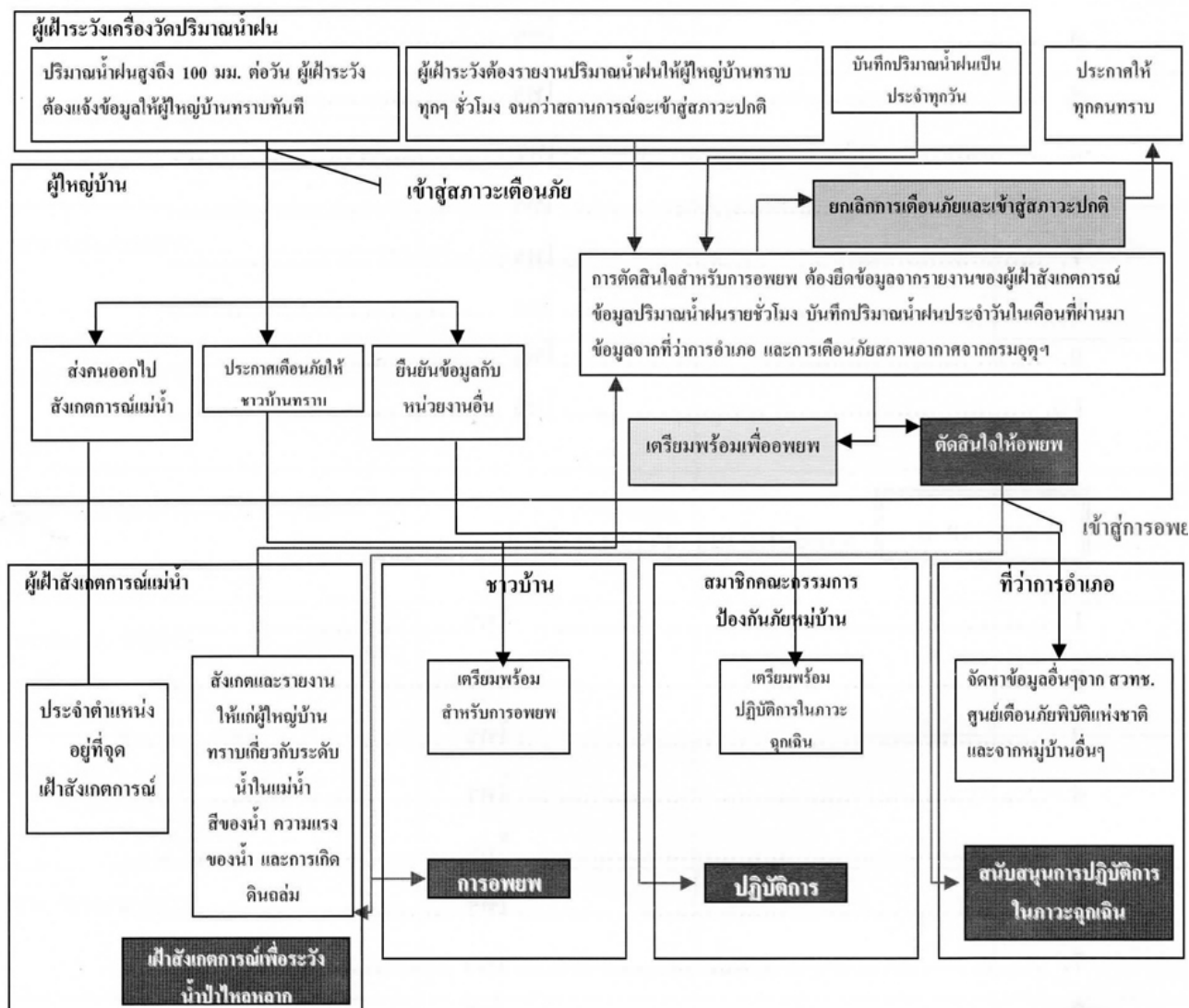
6) คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย

- ดูแลรักษาความปลอดภัยบ้านเรือนและทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้อพยพ
- อำนวยความสะดวกด้านการเดินทางและการจราจรขณะอพยพ

7) คณะกรรมการฝ่ายประสานงาน

- ประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบล สถานีอนามัย สถานีตำรวจ ในการรายงานเหตุการณ์เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยต่อไป
- ประสานกับหน่วยกู้ชีพ ภัยต่างๆ

การแจ้งเตือนภัยในระดับชุมชน

Tip สำหรับวิทยากร

กิจกรรมเรื่องการปฏิบัติตนในช่วงก่อน ระหว่างและระหว่างการได้รับแจ้งเตือนภัยตามที่ ออกแบบไว้ให้กิจกรรม 1.3 นี้เหมาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เคยได้รับการอบรมเรื่องการ จัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาสาสมัครชุมชนเป็นฐาน หรือ CBRM มาแล้ว เพื่อให้จาก คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประจำหมู่บ้านได้ผ่านการฝึกอบรมจากสำนัก ราชป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมาแล้ว

หากเป็นการจัดฝึกอบรมให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรม CBRM มาก่อน วิทยากรควรให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติตนในช่วงก่อน ระหว่างและระหว่างการได้รับการแจ้งเตือนภัย ก่อน อบรมควรให้ผู้เข้าอบรมได้รับการฝึกปฏิบัติด้วยเช่นกัน

5. รูปแบบของการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม

- การแจ้งเตือนเพื่อเตรียมพร้อม เป็นการแจ้งเตือนเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือพื้นที่เสี่ยงภัยเตรียมความพร้อมสำหรับการเผชิญกับสถานการณ์ เช่น การแจ้งเตือนให้ประชาชนฟังประกาศจากกรมอุตุนิยมวิทยาหรือหน่วยงานราชการอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการเตรียมความพร้อมในด้านอื่น ๆ เช่น การเตรียมความพร้อมสำหรับการอพยพ ซึ่งควรจัดทำแผนอพยพประชาชนและมีการฝึกซ้อมแผนอยู่เสมอ
- การแจ้งเตือนเพื่อหนีภัย เป็นการบอกให้รู้ว่าภัยกำลังจะเกิดขึ้นในเวลาอันใกล้ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เช่น ปริมาณน้ำฝนจากกระบอกวัดน้ำฝนมีจำนวนมากอยู่ในขั้นอันตราย มีการเปลี่ยนแปลงของปริมาณหรือสีของแม่น้ำในลำธารเหนือหมู่บ้านขึ้นไป โดยวิธีการแจ้งเตือนต้องขึ้นกับวิธีการที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้าในชุมชน ซึ่งอาจจะกระทำได้หลายวิธีเช่น
 - โซเรนเตือนภัยแบบมือหมุน หมุนให้เกิดเสียงดังให้ชาวบ้านได้ยินและหนีไปตามแผนที่ตกลงกันไว้
 - ตีเกราะเคาะไม้ที่หมู่บ้านใช้เวลามีเหตุร้าย
 - ตีกลองเพล โดยต้องตกลงกันไว้ก่อน ถ้าตีในเวลาที่ไม่ใช่เวลาปกติ ให้ถือว่าเป็นการเตือนภัย
 - เป่านกหวีดเสียงยาว
 - จุดพลุ
 - การบีบแตรรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์

6. ขั้นตอนการปฏิบัติตนเมื่อได้รับการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม

ระยะเวลา	ขั้นตอนการปฏิบัติ
ก่อนเกิดภัย	<ul style="list-style-type: none"> • ติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด • จัดเตรียมเก็บสัมภาระ เอกสารสำคัญและอุปกรณ์ยังชีพที่จำเป็น • สำรวจเส้นทางอพยพร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชน • ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างเคร่งครัด
ขณะเกิดภัย	<ul style="list-style-type: none"> • ตั้งใจฟังสัญญาณเตือนภัยและปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ตกลงกันไว้ • เมื่อได้ยินสัญญาณเรียกรวมพลให้ไปยังจุดรวมพล • เตรียมพร้อมอพยพโดยปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประจำหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด
หลังเกิดภัย	<ul style="list-style-type: none"> • เดินทางกลับสู่บ้านเรือน • สำรวจความเสียหายและอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน • แจ้งความเสียหายพร้อมยื่นเรื่องเสนอขอความช่วยเหลือต่อองค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. อุปกรณ์ในการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม

7.1 กระบอกวัดปริมาณน้ำฝน

กระบอกวัดปริมาณน้ำฝนเป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเฝ้าระวังน้ำท่วมชนิดหนึ่ง โดยใช้วัดปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาในช่วงระยะเวลา 24 ชั่วโมง เพื่อนำไปใช้คาดการณ์ปริมาณน้ำเอ่อล้นหรือน้ำท่วมได้

ตัวอย่างกระบอกวัดปริมาณน้ำฝน

การอ่านค่าปริมาณน้ำฝนจากกระบอกวัดน้ำฝนนั้น สามารถอ่านจากมาตรวัด (สเกล) ตรงตำแหน่งผิวบนสุดของระดับน้ำในกระบอกวัดปริมาณน้ำฝน มีหน่วยการวัดเป็นมิลลิเมตร และมีการกำหนดสีในการแสดงค่าปริมาณน้ำฝนในช่วงต่าง ๆ ให้มีความแตกต่างเพื่อความสะดวกในการอ่านสถานการณ์ โดยมีช่วงสเกลต่าง ๆ ดังนี้

- สเกล 151-200 ตัวเลขเป็นสีแดง หมายถึง ปริมาณฝนตกหนักมากที่สุด
- สเกล 101-150 ตัวเลขเป็นสีแสด หมายถึง ปริมาณฝนตกหนักมาก
- สเกล 51-100 ตัวเลขเป็นสีเขียว หมายถึง ปริมาณฝนตกหนัก
- สเกล 0-50 ตัวเลขเป็นสีดำ หมายถึง ปริมาณฝนตกเล็กน้อยถึงปานกลาง

นอกจากนี้ ชุมชนหรือครัวเรือนสามารถดัดแปลงหรือประดิษฐ์กระบอกวัดน้ำฝนได้เอง โดยใช้ขวดน้ำอัดลมขนาด 2 ลิตร ใส่ปูนหรือทรายลงไปในก้นขวดและอัดให้แน่นและเรียบ จากนั้นสามารถขอสเกลวัดปริมาณน้ำฝนจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดได้ ดังตัวอย่างจากรูปด้านบน

7.2 จุดวัดระดับน้ำ

จุดวัดระดับน้ำ เป็นอุปกรณ์เฝ้าระวังน้ำท่วมอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้กับหมู่บ้านหรือชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้กับลำห้วยหรือลำธารที่เป็นแม่น้ำสายหลัก โดยการวัดระดับน้ำในลำห้วย ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดปริมาณน้ำฝน การวัดระดับน้ำนั้น จะวัดจากระดับน้ำในแม่น้ำ ณ สถานีตรวจวัดของกรมชลประทาน ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือของแหล่งน้ำในชุมชนต่าง ๆ เมื่อระดับน้ำที่อ่านได้สูงถึงจุดวิกฤติที่จะเริ่มเตือนภัย จะทำให้รู้ว่าปริมาณน้ำที่ไหลผ่านในลำน้ำกำลังจะเกินกว่าระดับความจุน้ำได้ (ระดับน้ำท่วม) จึงสามารถคาดการณ์ระดับน้ำในแม่น้ำ ณ บริเวณที่ชุมชนนั้น ๆ ตั้งอยู่ว่าจะขึ้นสูงล้นตลิ่งเมื่อใด รวมถึงระยะเวลาในการอพยพก่อนที่น้ำจะเข้าท่วมชุมชน โดยปกติแล้วจะสามารถเตือนภัยล่วงหน้าได้นานพอที่ประชาชนจะอพยพได้ทัน

ตัวอย่างเช่นการเตือนภัยน้ำท่วมเมืองเชียงใหม่ จากข้อมูลทางอุทกวิทยา สามารถเตือนภัยล่วงหน้าได้ประมาณ 12 ชั่วโมง เนื่องจากแม่น้ำปิงที่ไหลผ่านเมืองเชียงใหม่มีต้นน้ำอยู่ที่ อ. เชียงดาว ดังนั้น ข้อมูลอุทกวิทยาที่นำมาใช้วิเคราะห์ในการเตือนภัยจะประกอบด้วยปริมาณของลำน้ำสายหลักที่ไหลรวมกันลงแม่น้ำปิง เมื่อมีปริมาณน้ำไหลผ่านในลำน้ำเกินกว่า 350 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที โดยปริมาณน้ำจำนวนนี้เมื่อไหลผ่านเมืองเชียงใหม่ ในเวลาถัดไปจะมีผลทำให้พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิงบริเวณตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นที่ลุ่มเกิดน้ำท่วมขึ้น (แม่น้ำปิงมีความจุรับน้ำได้ประมาณ 350 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที) และเมื่อปริมาณน้ำจากสาขาอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ก็จะส่งผลให้เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้าง

ตัวอย่างจุดวัดระดับน้ำ หรือ Flood Mark

การติดตั้งจุดวัดระดับน้ำนั้น หมู่บ้านหรือชุมชนสามารถดัดแปลงและทำเสาวัดระดับน้ำได้ด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการทำดังนี้

- ใช้เสาไม้ขนาดที่เหมาะสม เป็นเสาสี่เหลี่ยมหรือเสากลม ขนาดประมาณ 4-6 นิ้ว โดยปักลงในดินท้องคลอง และริมฝั่งของลำห้วยหรือลำธารให้แข็งแรงทนต่อกระแสน้ำได้
- ทำสเกลวัดระดับความสูงของกระแสน้ำในลำธาร โดยใช้หน่วยวัดเป็นเมตร หรือมีความละเอียดอ่านค่าได้เป็นเซนติเมตร (หากทำได้) มีขนาดตัวอักษรและตัวเลขอ่านได้อย่างชัดเจน (หากตัวอักษรและตัวเลขเป็นสีน้ำมัน จะทำให้มีความคงทนมากขึ้น)

7.3 กระดานข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วม

กระดานข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วม เป็นอุปกรณ์ในการเฝ้าระวัง ติดตาม และคาดการณ์สถานการณ์น้ำในพื้นที่เพื่อนำไปสู่การแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมให้แก่ชุมชนได้ โดยกระดานข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วมประกอบด้วย

- แผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมชุมชน โดยแสดงบริเวณที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยน้ำท่วม พื้นที่ปลอดภัยและเส้นทางอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัย
- หมายเลขโทรศัพท์หน่วยงานที่เป็นผู้ให้บริการข้อมูลเตือนภัยหรือข้อมูลระดับน้ำ
- ข้อมูลค่าระดับน้ำ (ระดับเฝ้าระวัง ระดับเตือนภัย และ ระดับน้ำล้นตลิ่ง)
- ช่องว่างสำหรับกรอกข้อมูลระดับน้ำในแต่ละวัน

โดยข้อมูลระดับน้ำนั้นสามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงจากกรมอุตุนิยมวิทยาหรือศูนย์อุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน เป็นต้น

ตัวอย่างกระดานข้อมูลเตือนภัยน้ำท่วม

ข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วม

ชุมชนกึ่งชุมชน : บ้านก่อ
หมู่ 7 อ.บ้านก่อ อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

ค่าระดับน้ำอ้างอิง ประตูน้ำชายโขง อ.ก้าบ่อ
โทรกรรณและบำรุงรักษา ส่วนโทร. 0-4243-1079

ระดับเฝ้าระวัง	10.00	เมตร			
ระดับเตือนภัย	10.74	เมตร			
ระดับอันตราย	12.30	เมตร			

สถานะของชุมชน	วันที่เตือนภัย (DD/MM/YY)	ระดับน้ำ (เมตร)	ระดับน้ำเตือนภัย (เมตร)	พื้นที่เสี่ยง (ไร่)
เมื่อวันที่				
วันที่				
วันที่				
วันที่				

โครงการพัฒนาระบบเตือนภัยน้ำท่วมและระบบบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนบน
สนับสนุนโดย สว. และกรมอุทกวิทยา
สนับสนุนโดย สว. และกรมอุทกวิทยา
สนับสนุนโดย สว. และกรมอุทกวิทยา
สนับสนุนโดย สว. และกรมอุทกวิทยา

ตัวอย่างไซเรนเตือนภัยแบบมือหมุน

7.4 ไซเรนเตือนภัยแบบมือหมุน

ไซเรนเตือนภัย เป็นอุปกรณ์สำหรับให้สัญญาณเตือนภัยในหมู่บ้าน ชุมชน หรือสถานที่อื่น ๆ ตามที่ผู้ควบคุมและผู้รับฟังสัญญาณไซเรนจะทำข้อตกลงนำไปกำหนดใช้งาน สามารถใช้งานในสถานที่ที่ไม่มีไฟฟ้าได้โดยใช้มือหมุน มีรัศมีความดังประมาณ 1.5 กิโลเมตร

สำหรับการใช้งานไซเรนมือหมุนนั้น ให้หมุนด้ามจับที่อยู่ด้านข้างของตัวเครื่องไปทิศทางตามเข็มนาฬิกา และเพื่อให้ได้ยินเสียง 2 เสียง หรือ Two Tone จะต้องทำการหมุนด้ามจับสำหรับควบคุมเสียงที่อยู่ด้านบนของตัวเครื่องด้วย เพื่อไปหมุนการทำงานของแผ่นเลื่อนภายในตัวเครื่อง ทำให้เกิดเสียงสองเสียงสลับกันไปมา

7.5 หอเตือนภัย

หอเตือนภัยเป็นอุปกรณ์กระจายเสียง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เสี่ยงภัยของประเทศ มีความสูงประมาณ 20 ถึง 30 เมตร สร้างด้วยวัสดุที่มีความมั่นคง และแข็งแรง ทนทาน สามารถทนแรงลม หรือแรงกระแทกของคลื่นได้ หอเตือนภัยใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ และมีชุดลำโพงกระจายเสียง เพื่อส่งสัญญาณเตือนได้รอบทิศทางในรัศมีประมาณ 1 ถึง 1.5 กิโลเมตร (รัศมีจริงจะขึ้นอยู่กับชนิด จำนวน ความดังของลำโพง และลักษณะภูมิประเทศ)

การทำงานของระบบหอเตือนภัยประกอบด้วย ส่วนควบคุมหลักซึ่งตั้งอยู่ ณ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งมาจากหลายแหล่งข้อมูล ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งแหล่งข้อมูลที่สำคัญจากในประเทศประกอบด้วย กรมอุตุนิยมวิทยา กรมทรัพยากรธรณี กรมอุทกศาสตร์ กรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน กรมควบคุมมลพิษ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น ส่วนแหล่งข้อมูลที่สำคัญจากต่างประเทศประกอบด้วย ศูนย์เตือนภัยสึนามิภูมิภาคแปซิฟิก (Pacific Tsunami Warning Center: PTWC) สำนักงานอุตุนิยมวิทยาแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Meteorological Agency: JMA) หน่วยสำรวจธรณีวิทยา ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Geological Survey: USGS) องค์การบริหารสมุทรศาสตร์และบรรยากาศแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Oceanic and Atmospheric Administration: NOAA) ศูนย์แผ่นดินไหวแห่งสหภาพยุโรปและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (European Mediterranean and Seismological Center: EMSC) เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูล หากคาดว่าจะมีภัยพิบัติเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อประชาชน ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติจะดำเนินการแจ้งเตือนประชาชนผ่านทางระบบแจ้งเตือนต่าง ๆ ของศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ซึ่งระบบหอเตือนภัยเป็นระบบหลักระบบหนึ่งในการเตือนภัย เมื่อมีการอนุมัติให้คส่งสัญญาณโดยผู้อำนวยการศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ (หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย) สัญญาณจะถูกส่งผ่านระบบดาวเทียมไปยังหอเตือนภัยในพื้นที่ที่ต้องการ นอกจากการส่งสัญญาณในสถานการณ์เตือนภัยจริงแล้ว ระบบยังสามารถส่งสัญญาณเพื่อสื่อสารกับหอเตือนภัยในกรณีอื่น ๆ ได้ โดยระบบหอเตือนภัยประกอบด้วยระบบการใช้งานหลัก ดังนี้

ตัวอย่างหอเตือนภัย

- การส่งสัญญาณเสียงจริง (Activate) เป็นการส่งสัญญาณเสียงแจ้งเตือนเตือนภัยต่าง ๆ ตามเหตุการณ์จริง
- การส่งสัญญาณเสียงเงียบ (Test) เป็นการส่งสัญญาณเพื่อทดสอบระบบลำโพงว่าสามารถใช้งานได้ปกติหรือไม่ โดยหอเตือนภัยจะมีเสียงดังต่ำ ๆ เหมือนการเปิดลำโพง ถ้าลำโพงเกิดขัดข้อง หอเตือนภัยจะส่งข้อมูลข้อขัดข้องต่าง ๆ กลับมายังศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ
- การส่งสัญญาณตรวจสอบอุปกรณ์ (Poll) เป็นการส่งสัญญาณไปยังหอเตือนภัยเพื่อตรวจสอบอุปกรณ์ต่าง ๆ ว่ามีสถานะเป็นอย่างไร สามารถใช้งานได้ปกติหรือไม่ เมื่อหอเตือนภัยได้รับสัญญาณตรวจสอบอุปกรณ์เรียบร้อยแล้ว หอเตือนภัยจะทำการตรวจสอบอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยอัตโนมัติ และส่งข้อมูลสถานะของอุปกรณ์ต่าง ๆ กลับมายังศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ

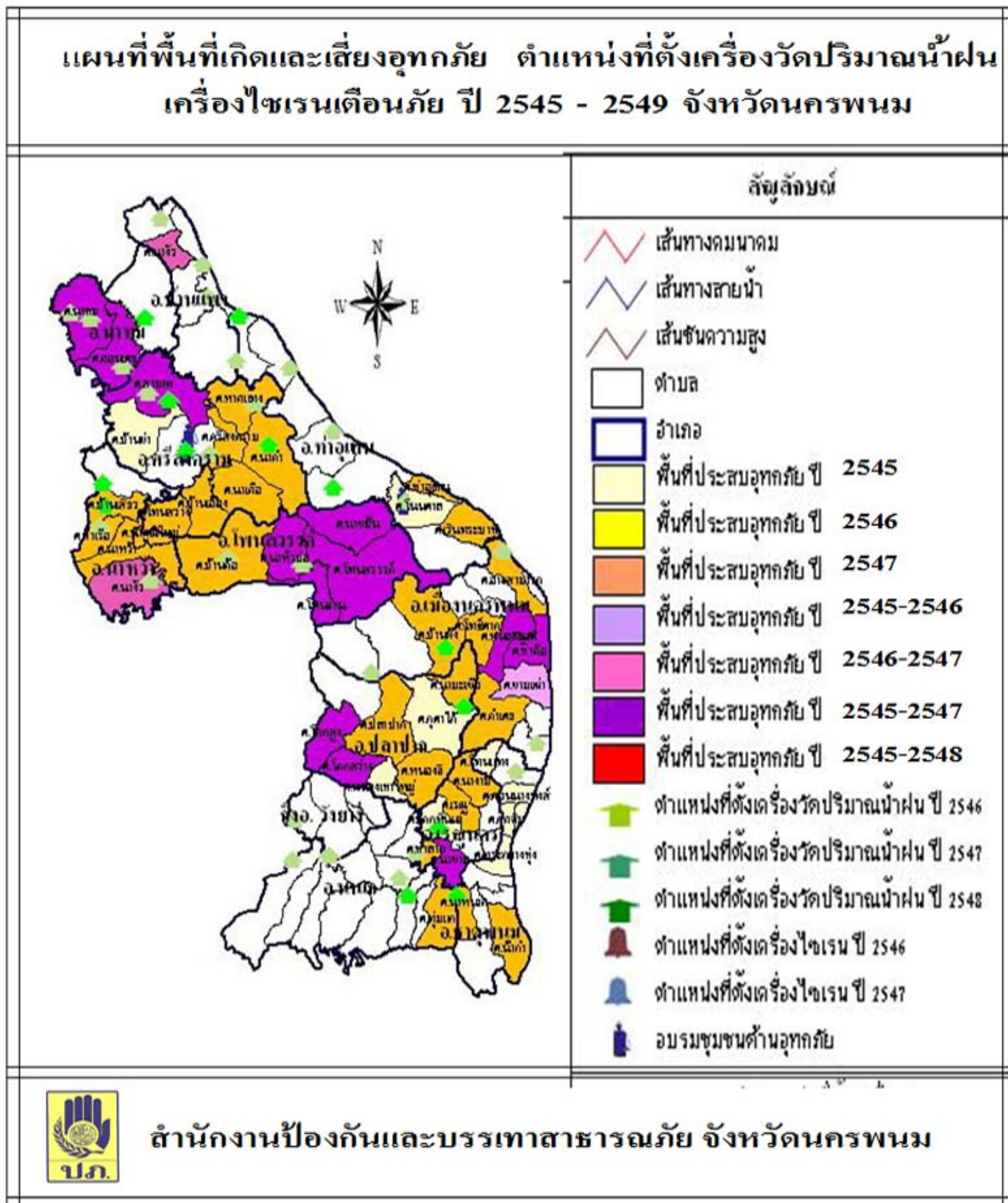
8. การเตือนภัยด้วยวิธีการอื่นหรือด้วยวิธีการจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

ระบบการเฝ้าระวังและการแจ้งเตือนภัยนั้น อาจใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่แล้วในชุมชน หรือคิดค้นระบบการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยที่เป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนเองขึ้นมาใหม่ โดยต้องเป็นวิธีการหรือระบบที่คนในชุมชนรับทราบ ยอมรับและเข้าใจตรงกัน ตัวอย่างการแจ้งเตือนภัยที่ชุมชนสามารถคิดค้นหรือจัดระบบได้เอง ได้แก่

- การตีเกราะ เคาะไม้
- การจุดพลุ
- การตีกลองเพล หรือกลองประจำหมู่บ้าน
- การบีบแตรรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์
- การเป่านกหวีด
- การสั่นกระดิ่ง ฯลฯ

ตัวอย่างแผนที่แสดงการติดตั้งเครื่องวัดปริมาณน้ำฝนและเครื่องไซเรนเตือนภัย
ปี 2545-2549 ของจังหวัดนครพนม

หมายเหตุ

ปัจจุบันไซเรนที่เคยติดตั้งในจังหวัดนครพนมได้ถูกนำไปใช้ในพื้นที่ประสบภัยโคลนถล่มในภาคเหนือ เครื่องวัดปริมาณน้ำฝนที่ประจำในแต่ละจุดสามารถใช้งานได้ โดยต้องมีการซ่อมแซมบ้างในบางพื้นที่ (ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม, มิถุนายน 2553)

บทที่ 2

การเตรียมความพร้อมรับมือน้ำท่วม

- สาเหตุและผลกระทบจากน้ำท่วม
- การเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม

2.1

สาเหตุและผลกระทบจากน้ำท่วม

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจถึงสาเหตุ ประเภทและผลกระทบจากน้ำท่วม

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความรู้เรื่องน้ำท่วม สาเหตุ ประเภท และผลกระทบจากน้ำท่วม

ระยะเวลา : 40 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- สไลด์เรื่องสถานการณ์น้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 8)
- สไลด์เรื่องผลกระทบจากภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 9)

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายสาเหตุ ประเภท และผลกระทบจากน้ำท่วม

กระบวนการฝึกอบรบ

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญในขั้นตอนที่ 1</p> <p>คือ สาเหตุของน้ำท่วม ซึ่งเกิดจากธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์</p>	<p>ขั้นที่ 1 (20 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรนำเสนอสไลด์สถานการณ์น้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 8) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจประเภทของน้ำท่วม (10 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมระดมสมองและตอบคำถามว่า “ท่านคิดว่าสาเหตุของน้ำท่วมเกิดจากอะไร” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรสรุปสาเหตุของน้ำท่วม และเชื่อมโยงเข้าสู่ผลกระทบจากภัยน้ำท่วม (5 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. สไลด์เรื่องสถานการณ์น้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 8) 4. สไลด์เรื่องผลกระทบจากภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 9)
<p>ประเด็นสำคัญในขั้นตอนที่ 2</p> <p>คือ ผลกระทบจากภัยน้ำท่วม ได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อชีวิตและทรัพย์สิน ผลกระทบต่อการดำรงชีวิต การทำมาหากิน และสาธารณสุขโรคต่าง ๆ</p>	<p>ขั้นที่ 2 (20 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ผลกระทบจากน้ำท่วมได้แก่อะไรบ้าง” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรสรุปผลกระทบที่เกิดจากน้ำท่วม โดยนำเสนอสไลด์ผลกระทบจากภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 9) (15 นาที) 	

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

1. น้ำท่วมและสาเหตุของน้ำท่วม

น้ำท่วมเป็นภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อและสร้างความเสียหายเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย และเป็นภัยธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดปีจนบางครั้งสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงจนกลายเป็นภัยพิบัติได้ทันที

สาเหตุของน้ำท่วมนั้นเกิดขึ้นทั้งตามธรรมชาติ และจากการกระทำของมนุษย์ โดยสาเหตุหลัก ๆ ของการเกิดน้ำท่วม มีดังนี้

- สาเหตุตามธรรมชาติ ที่ส่งผลให้เกิดฝนตกชุกต่อเนื่องจนทำให้ปริมาณน้ำในทะเลและแม่น้ำเอ่อล้นฝั่ง โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนหรือฤดูมรสุมนั้น เป็นผลมาจาก
 - 1) หย่อมความกดอากาศต่ำ
 - 2) พายุหมุนเขตร้อน ได้แก่ พายุดีเปรสชัน พายุไซนร้อน พายุไต้ฝุ่น
 - 3) ร่องมรสุมหรือร่องความกดอากาศต่ำ
 - 4) ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
 - 5) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ
 - 6) เชื้อนพัง
- สาเหตุจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่
 - 1) การตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งก่อให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลาก
 - 2) การบุกรุกและปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดิน
 - 3) การทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง
 - 4) การทิ้งเศษขยะลงในท่อน้ำทำให้ท่อน้ำอุดตัน

สำหรับประเทศไทยนั้น มีพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในทั่วทุกภาคของประเทศ ดังจะเห็นได้จากแผนที่ในหน้าถัดไป ซึ่งแสดงพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม พ.ศ. 2553 โดยศูนย์สารสนเทศทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ

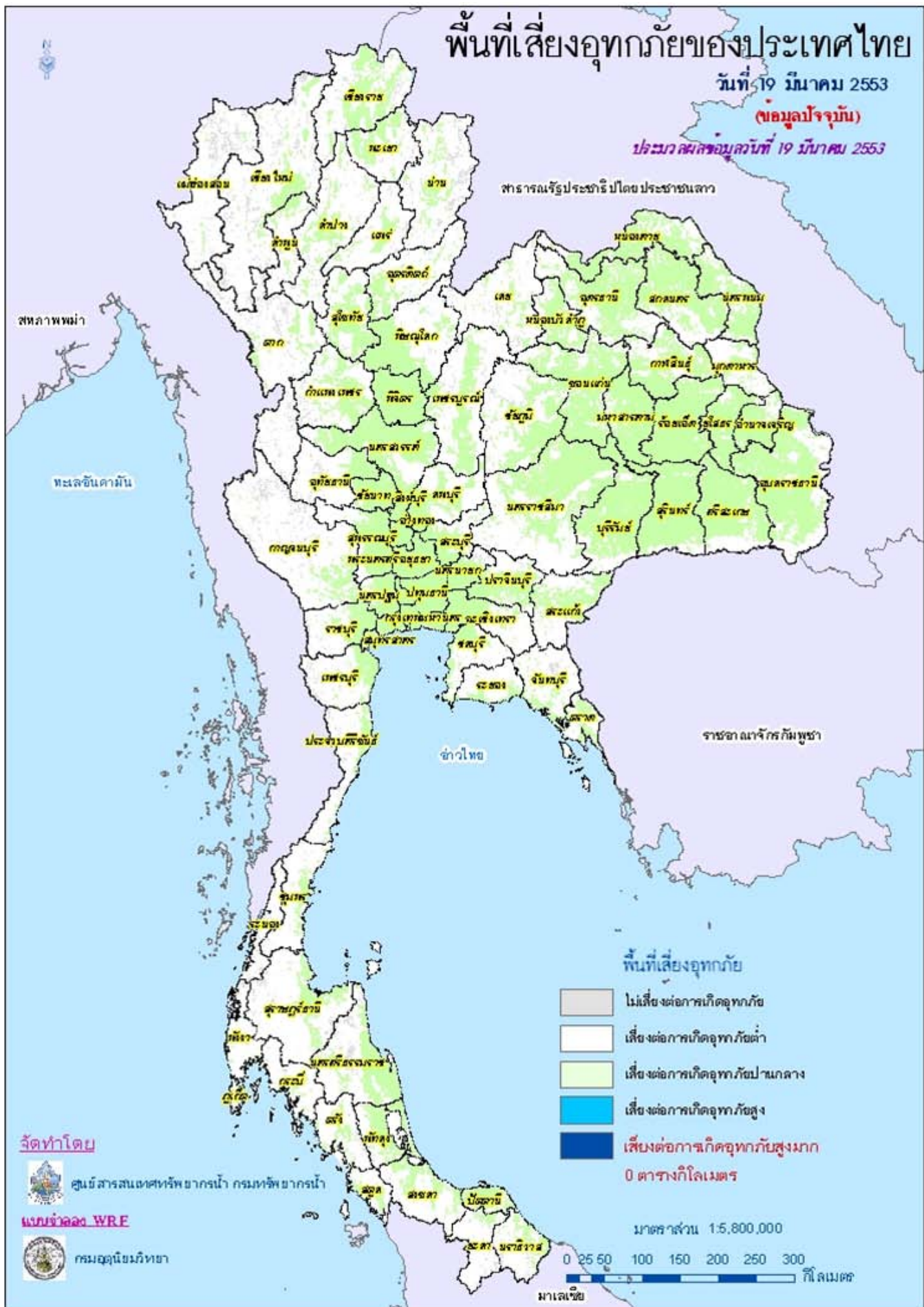
2. ประเภทของน้ำท่วม

น้ำท่วมหรืออุทกภัยแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.1 น้ำป่าไหลหลาก หรือ น้ำท่วมฉับพลัน (Flash Flood) มักจะเกิดขึ้นในที่ราบต่ำหรือที่ราบลุ่มบริเวณใกล้ภูเขาต้นน้ำ เกิดขึ้นเนื่องจากฝนตกหนักเหนือภูเขาต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้จำนวนน้ำสะสมมีปริมาณมากจนพื้นดินและต้นไม้ดูดซับไม่ไหวไหลลงสู่ที่ราบต่ำเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว มีอำนาจทำลายล้างรุนแรงระดับหนึ่ง จนทำให้บ้านเรือนพังทลายเสียหายและอาจทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้

2.2 น้ำท่วมขัง (Drainage Flood) เป็นลักษณะของอุทกภัยที่เกิดขึ้นจากปริมาณน้ำสะสมจำนวนมากที่ไหลบ่าในแนวระนาบจากที่สูงไปยังที่ต่ำเข้าท่วมอาคารบ้านเรือน เรือกสวน ไร่นา ทำให้ได้รับความเสียหายหรือเป็นสภาพน้ำท่วมขัง ในเขตเมืองใหญ่ที่เกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีสาเหตุมาจากระบบการระบายน้ำที่ไม่ดีพอ มีสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางระบายน้ำ หรือเกิดน้ำทะเลหนุนสูงกรณีพื้นที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล

แผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยของประเทศไทย พ.ศ. 2553

2.3 น้ำล้นตลิ่ง (River Flood) เกิดขึ้นจากปริมาณน้ำจำนวนมากอันเนื่องมาจากฝนตกหนักต่อเนื่องไหลลงสู่ลำน้ำหรือแม่น้ำปริมาณมากจนระบายลงสู่ลุ่มน้ำด้านล่างหรือออกสู่ปากน้ำไม่ทัน ทำให้เกิดสถานะน้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมเรือสวน ไร่นาและบ้านเรือนตามสองฝั่งน้ำจนได้รับความเสียหาย ถนนหรือสะพานอาจชำรุด เส้นทางคมนาคมถูกตัดขาดได้

3. ผลกระทบจากน้ำท่วม

น้ำท่วมส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ประสบภัยในหลายระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของน้ำท่วมที่เกิดขึ้น โดยสามารถแบ่งอันตรายและความเสียหายที่เกิดจากน้ำท่วมได้ดังนี้

3.1 ผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ

- เสียชีวิต เช่น จมน้ำ ได้รับอันตรายจากไฟฟ้ารั่ว สัตว์มีพิษกัดหรือต่อย
- บาดเจ็บ เช่น บาดเจ็บจากของมีคมที่ลอยมาตามน้ำหรือขณะอพยพหลบหนีภัยจากน้ำท่วม และถูกสัตว์มีพิษกัดหรือต่อย
- ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ เช่น ต้องสูญเสียบุคคลในครอบครัวจากเหตุการณ์น้ำท่วม

3.2 ผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน

- การระบาดของโรคติดต่อ เช่น โรคฉี่หนู โรคตาแดง โรคผิวหนัง โรคท้องร่วง อหิวาตกโรค โรคระบบทางเดินหายใจ โรคไข้เลือดออกและโรคมาลาเรีย เป็นต้น
- การถูกสัตว์มีพิษกัดหรือต่อย เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง เป็นต้น

3.3 ผลกระทบต่อทรัพย์สิน

- ทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหาย เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และสิ่งของมีค่าอื่น ๆ
- อาคารบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้างพังเสียหาย เช่น บ้านพัง ไร่เรือนเลี้ยงสัตว์หรือโรงเรือนเพาะชำได้รับความเสียหาย

3.4 ผลกระทบต่อสาธารณูปโภค

- ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และสัญญาณถูกตัดขาด
- เส้นทางคมนาคมและการขนส่ง อาจจะถูกตัดขาดเป็นช่วง ๆ โดยความแรงของกระแส

3.5 ผลกระทบต่อพืชผลทางการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์

- พื้นที่การเกษตร และการปศุสัตว์ ได้รับความเสียหาย เช่น พืชผล ไร่นา อาจถูกน้ำท่วมตายได้
- สัตว์พาหนะ วัว ควาย สัตว์เลี้ยง ตลอดจนจนผลิตที่เก็บกักตุน หรือมีไว้เพื่อทำพันธุ์ ได้รับความเสียหาย

ตารางแสดงสถิติภัยพิบัติจากน้ำท่วม

เดือน/ปี พ.ศ.	ประเภทภัยพิบัติ	สถานที่เกิด	ผู้เสียชีวิต	ความเสียหาย
เมษายน 2550	น้ำท่วมฉับพลัน	ภาคใต้	23	-
ตุลาคม 2549	น้ำท่วม	ทั่วประเทศ	32	-
พฤษภาคม 2549	น้ำท่วมฉับพลันและดินถล่ม	ภาคเหนือ	57	บ้านเรือนเสียหายกว่า 1,000 หลังคาเรือน
ธันวาคม 2548	น้ำท่วมและดินถล่ม	ภาคใต้	35	-
สิงหาคม 2548	น้ำท่วมและดินถล่ม	ภาคเหนือ	11	บ้านเรือนเสียหายกว่า 100,000 หลังคาเรือน
ธันวาคม 2547	สึนามิ	ภาคใต้	8,345	ประชาชนไร้ที่อยู่อาศัย 67,007 คน
ธันวาคม 2546	น้ำท่วม	ภาคใต้	8	บ้านเรือนเสียหายกว่า 10,000 หลังคาเรือน
ตุลาคม 2546	น้ำท่วม	ทั่วประเทศ	1	ประชาชนไร้ที่อยู่อาศัย 200,000 คน
ตุลาคม 2545	น้ำท่วม	ทั่วประเทศ	128	บ้านเรือนเสียหาย 890,000 หลังคาเรือน
กันยายน 2545	ดินถล่ม	ภาคเหนือ	-	ประชาชนไร้ที่อยู่อาศัย 800 คน
กันยายน 2545	น้ำท่วม	ภาคเหนือ	64	บ้านเรือนเสียหาย 150,000 หลังคาเรือน
สิงหาคม 2544	น้ำท่วมฉับพลัน	ภาคเหนือ	170	-
สิงหาคม 2540	น้ำท่วมและดินถล่มจากพายุไต้ฝุ่นซีต้า	ภาคใต้	30	-
พฤศจิกายน 2531	น้ำท่วมและดินถล่มจากพายุเกย์	ภาคใต้	602	เสียหายเป็นมูลค่า หลายล้านบาท

2.2

การเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจถึงขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม
2. ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม ในการช่วยลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินได้

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความรู้เรื่องขั้นตอนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม
2. ความรู้เรื่องการปฏิบัติตนเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

ระยะเวลา : 90 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- สไลด์เรื่องภาพเหตุการณ์น้ำท่วมที่ประเทศฟิลิปปินส์ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 10)
- สไลด์เรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 11)
- ใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 12)
- วิดีทัศน์ของประเทศเวียดนาม (สื่อประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 13)

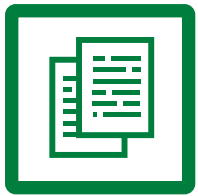

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายเชื่อมโยงผลกระทบจากภัยน้ำท่วมกับกระบวนการในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมได้
- ผู้เข้าอบรมสามารถอธิบายขั้นตอนในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังเกิดน้ำท่วม

กระบวนการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 1 คือ การเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมเพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น</p>	<p>ขั้นที่ 1 (30 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรนำเสนอสไลด์รูปภาพน้ำท่วมที่ประเทศฟิลิปปินส์ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 10) และซักถามผู้เข้าร่วมอบรมว่า “กลุ่มคนในภาพมีความเสี่ยงอะไรบ้าง” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “มีวิธีการใดบ้าง ที่สามารถช่วยลดความเสี่ยงภัยน้ำท่วมให้แก่กลุ่มคนในภาพได้” (5 นาที) • วิทยากรสรุปคำตอบจากผู้เข้าร่วมอบรม และเชื่อมโยงเข้าสู่ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในช่วงก่อนระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม โดยนำเสนอสไลด์เรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 11) (20 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. สไลด์รูปภาพเหตุการณ์น้ำท่วมที่ประเทศฟิลิปปินส์ (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 10) 4. สไลด์เรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 11) 5. ใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 12) 6. วิดีทัศน์ของประเทศเวียดนาม (สื่อประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 13)
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 2 คือ การปฏิบัติตนเพื่อเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังเกิดภัยน้ำท่วม</p>	<p>ขั้นที่ 2 (60 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรขออาสาสมัครจากผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 5 คน (5 นาที) • วิทยากรให้อาสาสมัครแต่ละคนแสดงบทบาทสมมติต่าง ๆ ได้แก่ (5 นาที) <ol style="list-style-type: none"> 1. แม่ มีอาชีพเป็นเกษตรกร 2. พ่อ มีอาชีพเป็นนายองค์การบริหารส่วนตำบล 3. ลูกสาว เป็นนักเรียน 4. ตา มีอาชีพเป็นชาวประมง 5. ยาย เป็นแม่บ้าน • วิทยากรอ่านใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า จากเอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 12 และให้อาสาสมัครแสดงบทบาทสมมติในการปฏิบัติตน หลังจากได้รับการแจ้งเตือนภัยแล้ว (20 นาที) • วิทยากรสรุปกิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ และเชื่อมโยงเข้าสู่ตัวอย่างการเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการได้รับแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม (10 นาที) • วิทยากรนำเสนอตัวอย่างการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมจากวิดีโอของประเทศเวียดนาม สื่อประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 13 (20 นาที) 	

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

การเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมและวิธีการปฏิบัติตนเมื่อได้รับการแจ้งเตือนภัย

น้ำท่วมเป็นภัยธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเกิดจากสาเหตุหลายประการทั้งจากเหตุการณ์ทางธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงหรือประสบภัยน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี เพราะเมื่อใดที่เกิดน้ำท่วม ทั้งชุมชนและครอบครัวสามารถที่จะรับมือกับภัยน้ำท่วมได้อย่างทันท่วงที เพื่อลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน โดยทั่วไปแล้วการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมนั้น สามารถกระทำได้ตลอดเวลาทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังฤดูมรสุมหรือฤดูฝน นอกจากนี้ยังมีสัญญาณการแจ้งเตือนภัยทางธรรมชาติอีกหลายอย่าง ที่เป็นสัญญาณแจ้งเตือนก่อนเกิดภัยน้ำท่วม และทำให้เราสามารถเตรียมการรับมือกับภัยน้ำท่วมที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที เช่น

- การอพยพของสัตว์บางประเภท เช่น สัตว์เลี้ยงคลาน มดหรือแมลงบางชนิด
- น้ำที่ไหลมาเป็นของสีดินจากภูเขา เช่น สีแดงหรือสีดำอมเทา

การเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม นั้น เป็นกระบวนการในการเตรียมตัวและปฏิบัติตนเมื่อได้รับการแจ้งเตือนภัย หรือจากการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบตัว ซึ่งกระบวนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมควรเกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งขั้นตอนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมนั้นสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

• ก่อนเกิดน้ำท่วม

- 1) ติดตามรายงานข่าวของกรมอุตุนิยมวิทยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะฤดูฝนและฤดูมรสุม และควรปฏิบัติตามคำเตือนอย่างเคร่งครัด
- 2) ควรนำเอกสารสำคัญติดตัว หรือจัดรวบรวมไว้เพื่อความสะดวกในการพกพา กรณีที่ต้องอพยพหนีภัย เช่น สูติบัตร บัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนบ้าน ใบขับขี่รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ สำเนาทะเบียนรถ
- 3) เตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น
 - วิทยุกระเป่าหิ้ว (ถ้ามี) ไฟฉายและถ่านไฟฉายสำรอง
 - เทียนไข ไขว้ไฟเมื่อเกิดไฟฟ้าดับ
 - ฟืนแห้งเพื่อใช้ก่อไฟทำอาหาร หม้อข้าว จาน ชาม ช้อนเท่าที่จำเป็น
 - เตรียมอาหารกระป๋องหรืออาหารแห้งไว้สำรอง รวมทั้งน้ำสะอาด สำหรับพอที่จะรับประทานหากเกิดน้ำท่วมเป็นระยะเวลานาน
 - เตรียมเครื่องเวชภัณฑ์ ยารักษาโรคประจำตัวและยารักษาโรคทั่วไปเพื่อใช้กรณีฉุกเฉิน เช่น ยารักษาแผล ยาแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย เช่น แมงป่อง ตะขาบ งู
 - รองเท้าบูท ถุงมือยาง (ถ้ามี)
 - เสื้อผ้า ผ้าห่ม และเครื่องใช้จำเป็นเพื่อใช้เวลาหนีภัย ส่วนทรัพย์สินมีค่าให้เก็บไว้ในถุงกันน้ำและเก็บไว้ในที่ปลอดภัย
- 4) ตรวจสอบและศึกษาพื้นที่ปลอดภัย รวมถึงเส้นทางในการเดินทางไปยังพื้นที่ปลอดภัย
- 5) ฝึกให้เด็กหรือผู้ที่ว่ายน้ำไม่เป็นสามารถว่ายน้ำได้ หากเกิดกรณีฉุกเฉิน
- 6) เคลื่อนย้ายสิ่งของ เครื่องใช้สำคัญ เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านให้อยู่ระดับสูงกว่าพื้นบ้าน รวมทั้งอพยพสัตว์เลี้ยงไปยังไว้ในที่ปลอดภัย

- 7) เตรียมเรือไม้ เรือยาง หรือแพไม้ เพื่อใช้เป็นพาหนะในกรณีที่เกิดน้ำท่วมเป็นเวลานาน
- 8) จัดเตรียมดินหรือทรายใส่กระสอบ เพื่อช่วยเสริมคันดินกั้นน้ำให้สูงขึ้น

• ขณะเกิดน้ำท่วม

- 1) ตัดสะพานไฟ และปิดแก๊สหุงต้มให้เรียบร้อย
- 2) ไม่ควรเล่นน้ำหรือว่ายน้ำเล่นในขณะเกิดน้ำท่วม
- 3) ระวังสัตว์มีพิษกัดต่อย เช่น งู แมงป่อง ตะขาบ เป็นต้น
- 4) ไม่ควรขับขี่ยานพาหนะในช่วงกระแสน้ำหลาก
- 5) ติดตามเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด เช่น สังเกตลมฟ้าอากาศ และติดตามคำเตือนเกี่ยวกับลักษณะอากาศจาก กรมอุตุนิยมวิทยา
- 6) เตรียมพร้อมที่จะอพยพไปที่ปลอดภัย หรือปฏิบัติตามคำแนะนำของทางราชการ
- 7) หากมีการอพยพ ควรอพยพคนชรา คนพิการ หรือเด็กก่อน

• หลังเกิดน้ำท่วม

- 1) ตรวจสอบปลั๊กไฟ สายไฟ เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน ให้มั่นใจว่าสามารถใช้งานได้ตามปกติหรือไม่
- 2) ควรดื่มน้ำและปรุงอาหารให้สุกและสะอาดก่อนรับประทาน
- 3) ทำความสะอาดบ้านเรือน ถนนหนทาง และสิ่งชำรุดเสียหายให้กลับสู่สภาพปกติ
- 4) ภายหลังกน้ำท่วมอาจมีซากสัตว์ตาย ให้ดำเนินการเก็บหรือฝังโดยเร็ว
- 5) อย่าเข้าไปในเขตอันตรายหลังน้ำท่วม
- 6) ระมัดระวังโรคระบาด
- 7) ควรแจ้งและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ จังหวัด และหน่วยงานบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ

บทที่ 3

กระบวนการปลูกจิตสำนึกเพื่อ
เตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

- ความหมายและกระบวนการปลูกจิตสำนึก
- การพัฒนาสื่อเพื่อกิจกรรมปลูกจิตสำนึก

3.1 ความหมายและกระบวนการ ปลูกจิตสำนึก

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจถึงความหมายและวัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึก
2. เข้าใจถึงขั้นตอนและกระบวนการในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก
3. เข้าใจถึงปัจจัยสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก
4. ออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความรู้เรื่องความหมาย และวัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึก
2. ขั้นตอนในการเตรียมการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก
3. ปัจจัยสำคัญในการปลูกจิตสำนึก เช่น การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ข้อความการสื่อสาร วิธีการสื่อสาร และระยะเวลาที่เหมาะสม
4. กระบวนการออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

ระยะเวลา : 90 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- สไลด์ เรื่อง ความหมายและวัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 14)
- สไลด์เรื่องกระบวนการปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 15)
- ตัวอย่างตารางออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 16)
- สไลด์เรื่องตัวอย่างของกิจกรรมปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 17)

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายความหมาย วัตถุประสงค์ และความสำคัญของการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วมได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายขั้นตอนในการเตรียมการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถระบุถึงปัจจัยสำคัญในการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วมที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเองได้

กระบวนการฝึกอบรบ

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 1 คือ ความหมาย ความสำคัญ และ วัตถุประสงค์ของ การปลูกจิตสำนึก</p>	<p>ขั้นที่ 1 (15 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “การปลูกจิตสำนึกหมายความว่าอย่างไร” และวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามเรื่อง “การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมหมายความว่าอย่างไร” และวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรสรุป และนำเสนอสไลด์เรื่องความหมายและวัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึก (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 14</i>) (5 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. สไลด์เรื่องความหมายและวัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึก (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 14</i>)
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 2 คือ ความเข้าใจ เรื่องขั้นตอนและ ปัจจัยสำคัญของ การจัดกิจกรรมปลูก จิตสำนึก</p>	<p>ขั้นที่ 2 (15 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมระดมสมองและตอบคำถามว่า “ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกควรมีอะไรบ้าง” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมระดมสมองและตอบคำถามว่า “หากท่านต้องการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม 1 กิจกรรม ท่านต้องคำนึงถึงปัจจัยอะไรบ้าง” โดยวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (5 นาที) • วิทยากรสรุปและนำเสนอสไลด์เรื่อง “กระบวนการปลูกจิตสำนึก” (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 15</i>) (5 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 4. สไลด์เรื่องกระบวนการปลูกจิตสำนึก (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 15</i>) 5. ตัวอย่างตารางออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึก (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 16</i>)
<p>ประเด็นสำคัญ ในขั้นตอนที่ 3 คือ การจัดกิจกรรม ที่เหมาะสมกับ สภาพชุมชนของ ตนเอง โดยคำนึงถึง ความต้องการและ ทรัพยากรที่มีอยู่ใน ชุมชน</p>	<p>ขั้นที่ 3 (60 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 คน และแจกกระดาษฟลิปชาร์ตและปากกาเคมี (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมเขียนตารางออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึกตามตัวอย่าง (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 16</i>) (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมระดมสมองและคิดหากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมในชุมชน กลุ่มละ 1 กิจกรรม โดยระบุรายละเอียดกิจกรรมลงในตาราง (20 นาที) • ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอกิจกรรม กลุ่มละ 5 นาที (20 นาที) • วิทยากรสรุปกิจกรรมของผู้เข้าร่วมอบรมในแต่ละกลุ่ม และนำเสนอตัวอย่างกิจกรรมการปลูกจิตสำนึกจากสไลด์ เรื่อง ตัวอย่างของกิจกรรมปลูกจิตสำนึก (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 17</i>) (10 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 6. สไลด์เรื่องตัวอย่างของกิจกรรมปลูกจิตสำนึก (<i>เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรบ ชุดที่ 17</i>)

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

1. ความหมายของการปลูกจิตสำนึก

การปลูกจิตสำนึกเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนที่มีความเสี่ยง หรืออาศัยอยู่ในพื้นที่อันตรายจากภัยต่าง ๆ ได้เข้าใจ และตระหนักถึงอันตรายร้ายแรงที่อาจเกิดขึ้นจากภัยนั้น ๆ

นอกจากนี้ การปลูกจิตสำนึกยังหมายถึง ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการลดภัย มาตรการเตรียมความพร้อมและการรับมือกับภัย เพื่อบรรเทาหรือจัดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สิน กล่าวโดยสรุปคือ การปลูกจิตสำนึกเป็นกระบวนการที่ต้องการเน้นในเรื่อง

- วิธีการป้องกัน
- วิธีการเตรียมความพร้อม
- วิธีการลดความเสี่ยง
- วิธีการตอบสนองต่อภัย

2. วัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึก

- 1) เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับภัย ความล่าช้า ความเสี่ยง การตอบสนองหรือการเตรียมความพร้อมต่อภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น
- 2) เพื่อแนะนำเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ เช่น การป้องกัน การเตรียมความพร้อม การลดความเสี่ยง และการตอบสนองกับภัยที่เกิดขึ้น
- 3) เพื่อกำหนดว่าต้องทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อเกิดภัยขึ้น

3. ความหมายของการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม

กระบวนการที่สร้างให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ได้เข้าใจหรือตระหนักถึงอันตรายจากน้ำท่วม ซึ่งกระบวนการนี้รวมถึงการให้ความรู้ การแจ้งให้ทราบ การแจ้งเตือนภัยเกี่ยวกับน้ำท่วม และการให้ความช่วยเหลือในการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์น้ำท่วมฉับพลัน โดยใช้กระบวนการที่เหมาะสม และอาศัยความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกให้น้อยลง

4. วัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

- เพื่อเพิ่มพูนความรู้เรื่องน้ำท่วม ประเภทของน้ำท่วม และผลกระทบจากน้ำท่วมให้แก่ประชาชนได้รับทราบ
- เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ด้านมาตรการเตรียมความพร้อมในทางปฏิบัติสำหรับครัวเรือนหรือชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง
- เพื่อแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบ เกี่ยวกับระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า และวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย รวมถึงการรับสัญญาณแจ้งเตือนและข้อมูลน้ำท่วม
- เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วมในระดับจังหวัดอำเภอและชุมชน รวมถึงการระดมความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมเพื่อรับมือกับภัยน้ำท่วม

5. ปัจจัยสำคัญในการออกแบบกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก

กระบวนการออกแบบกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกนั้น ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยโดยตรง เพื่อให้กิจกรรมที่จะออกแบบนั้นสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อีกทั้งชุมชนเองจะได้เกิดความตระหนักและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม

ปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเมื่อต้องการออกแบบกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก มีดังต่อไปนี้

- กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสื่อสารคือใคร เช่น ประชาชนทั่วไป หรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
- ข้อความที่ต้องการสื่อสารคืออะไร เช่น ข้อมูลเรื่องน้ำท่วมทั่วไป หรือข้อความเฉพาะที่ต้องการสื่อสาร เช่น เรื่องสุขภาพหรือที่พักรั่วครว
- วิธีการในการสื่อสาร เช่น ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ หรือกิจกรรมชุมชน
- ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เช่น ก่อนหรือระหว่างฤดูฝน และจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรม
- ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม เช่น เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดหรืออำเภอ โดยความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น
- งบประมาณ

เนื่องจากปัจจุบันนี้ กิจกรรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนให้ตระหนักถึงภัยหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มักเป็นกิจกรรมที่เน้นการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตามควรมีการคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่ไม่สามารถเข้าถึงสื่อกระแสหลักเหล่านี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น การสื่อสารหลาย ๆ ช่องทาง หรือการใช้กิจกรรมที่มีวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้เข้าถึงข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น

6. ขั้นตอนการเตรียมการในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก ได้แก่

- ศึกษาและระบุพฤติกรรมของคนในชุมชน ในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังได้รับผลกระทบจากภัย
- กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เช่น ใครคือกลุ่มเปราะบาง ใครคือกลุ่มเป้าหมายหลัก
- ศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ว่าเข้าถึงด้วยวิธีการใด
- ออกแบบสื่อและข้อความเพื่อใช้ในกิจกรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก นอกจากนี้ควรออกแบบสื่อที่มีความสอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
- ระบุผู้รับผิดชอบกิจกรรม
- กำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เช่น ช่วงก่อน ระหว่าง หรือหลังการเกิดน้ำท่วม

7. สื่อและกิจกรรมที่ใช้ในการเผยแพร่กิจกรรมปลูกจิตสำนึก

- สื่อวิทยุและโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สปอตวิดีโอ รูปถ่าย เทปเสียง
- สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ หนังสือ โปสเตอร์ ป้ายโฆษณา
- กิจกรรมในชุมชน เช่น การจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การประกวดวาดภาพหรือคำขวัญ การปลูกต้นไม้
- โครงการที่นำเสนอสู่ชุมชน เช่น การแสดงบนถนน การเดินรณรงค์ การแจกจ่ายแผ่นพับและการเคาะประตูบ้าน

สำหรับการออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมนั้น สามารถทำได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน ชุมชน อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่ามีมากน้อยเพียงใดและกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากภัยน้ำท่วม ถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการออกแบบกิจกรรม เช่น หากเป็นการจัดกิจกรรมในระดับอำเภอหรือจังหวัด ผู้ที่เกี่ยวข้องก็คือ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่ทำงานในพื้นที่ สื่อมวลชนท้องถิ่น ครู อาจารย์ และผู้ปฏิบัติงานด้านการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติในพื้นที่ เป็นต้น

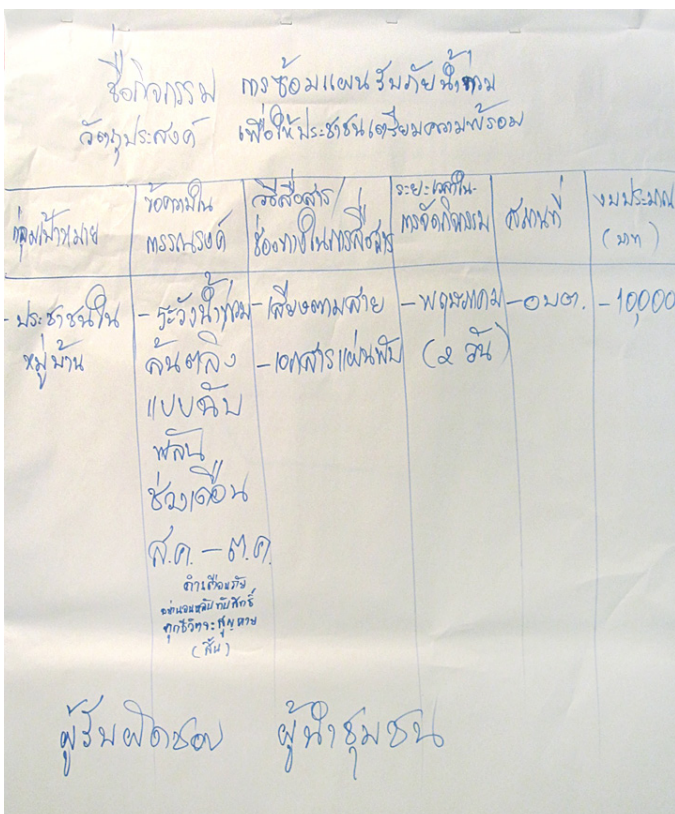
8. ตัวอย่างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

การให้ความรู้เกี่ยวกับภัยน้ำท่วมและระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมอย่างสม่ำเสมอ ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการกระตุ้นให้ผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยได้ตระหนักและเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยที่มาจากน้ำท่วมไว้เสมอ

ตัวอย่างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม ได้แก่

- การติดตั้งเครื่องวัดระดับน้ำที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน
- การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเรื่องระบบการแจ้งเตือนภัยและวิธีการปฏิบัติตนเมื่อได้รับการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมผ่านสื่อต่าง ๆ ในชุมชนเป็นระยะ
- การจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนเมื่อเกิดภัยน้ำท่วม เช่น โปสเตอร์ และแผ่นพับ แจกจ่ายไปยังโรงเรียนหรือสถานที่ราชการอื่น ๆ รวมทั้งชุมชน
- การจัดประชุมหมู่บ้านเพื่อปรึกษาหารือและพูดคุยเกี่ยวกับการป้องกันภัยน้ำท่วม และตรวจสอบอุปกรณ์หรือสื่อที่ใช้ในการแจ้งเตือนภัยว่ายังอยู่ในสภาพใช้งานได้ตามปกติหรือไม่ มีการซักซ้อมแผนเตือนภัยหรืออพยพอย่างสม่ำเสมอ

ตัวอย่างแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม (จังหวัดนครพนม)

Tip สำหรับวิทยากร

กิจกรรมปลูกจิตสำนึก กิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ หรือกิจกรรมรณรงค์ เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน คือ กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับสารได้เกิดความตระหนักรู้ และเห็นความสำคัญขอภัย และเตรียมความพร้อมรับมือภัยที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่ของตนอยู่เสมอ

3.2 การพัฒนาสื่อเพื่อกิจกรรม ปลูกจิตสำนึก

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. เข้าใจความหมายและวัตถุประสงค์ของสื่อที่ใช้เพื่อการปลูกจิตสำนึก
2. เข้าใจถึงวิธีการและเทคนิคในการออกแบบสื่อแต่ละประเภท เพื่อใช้สำหรับกิจกรรมปลูกจิตสำนึก
3. นำเอาเทคนิคในการออกแบบและใช้สื่อในการจัดกิจกรรม ไปปรับใช้ในชุมชนของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายและวัตถุประสงค์ของสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก
2. กระบวนการและเทคนิคในการออกแบบสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก เพื่อจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึก
3. เทคนิคการใช้สื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึกให้เหมาะสมกับกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมาย

ระยะเวลา : 90 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- สีชอล์กหรือสีเมจิก
- สไลด์เรื่องความหมายและตัวอย่างของสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก (*เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 18*)
- สไลด์เรื่องขั้นตอนและเทคนิคในการออกแบบสื่อ และตัวอย่างการใช้สื่อเพื่อปลูกจิตสำนึก เรื่องการเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม (*เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 19*)

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายความหมายและวัตถุประสงค์ของสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึกได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถอธิบายเทคนิคและขั้นตอนการออกแบบสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก เพื่อจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำเทคนิคการใช้สื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึกไปปรับใช้กับกิจกรรมปลูกจิตสำนึกในชุมชนของตนเองได้

กระบวนการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญใน ขั้นตอนที่ 1 คือ ความหมายและ ตัวอย่างสื่อเพื่อการปลูก จิตสำนึก</p>	<p>ขั้นที่ 1 (30 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรบรรยายความหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก โดยนำเสนอสไลด์เรื่อง “ความหมายและตัวอย่างของสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก” (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 18) (10 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ระดมสมองและตอบคำถามว่า “ในชุมชนของท่านมีหรือเคยมีสื่อเพื่อใช้รณรงค์ปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับน้ำท่วมประเภทใดบ้าง” และวิทยากรบันทึกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (10 นาที) • วิทยากรสรุปและเชื่อมโยงเข้าสู่การออกแบบสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึกรับภัยน้ำท่วม (10 นาที) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. สไลด์เรื่องความหมายและตัวอย่างของสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 18) 4. สไลด์เรื่องขั้นตอนและเทคนิคในการออกแบบสื่อ และตัวอย่างการใช้สื่อเพื่อปลูกจิตสำนึกเรื่องการเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 19)
<p>ประเด็นสำคัญใน ขั้นตอนที่ 2 คือ ขั้นตอนและเทคนิคใน การออกแบบสื่อเพื่อการ ปลูกจิตสำนึก และการนำ สื่อไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรม ปลูกจิตสำนึก</p>	<p>ขั้นที่ 2 (60 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมแบ่งกลุ่มตามกลุ่มเดิมของการออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อความพร้อมรับภัยน้ำท่วมตามกิจกรรมที่ 3.1 และแจกกระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเคมี และสีต่างๆ (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรม ออกแบบสื่อประเภทใดก็ได้ 1 ประเภทเพื่อใช้ในกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมที่ตนเองได้ออกแบบไว้ตามกิจกรรมที่ 3.1 (20 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอกิจกรรม ไม่เกินกลุ่มละ 5 นาที และให้ผู้เข้าร่วมอบรมกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงผู้แทนชุมชนช่วยกันเสนอแนะให้ข้อคิดเห็น และวิทยากรบันทึกข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอบรมลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (20 นาที) • วิทยากรสรุปข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมอบรม และนำเสนอขั้นตอนและเทคนิคในการออกแบบสื่อและตัวอย่างการใช้สื่อเพื่อปลูกจิตสำนึกเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 19) (15 นาที) 	

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

1. ความหมายของสื่อเพื่อการปลุกจิตสำนึก

สื่อข้อมูลเพื่อการศึกษาและการสื่อสารหรือสื่อ IEC มีที่มาจากคำว่า Information (ข้อมูล) Education (การศึกษา) และ Communication (การสื่อสาร) ซึ่งหมายถึง การพัฒนาและการเผยแพร่สื่อที่มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อใช้รณรงค์สื่อสารในวงกว้าง เพื่อให้การส่งผ่านข้อมูลความรู้ในการปลุกจิตสำนึกไปยังบุคคล กลุ่มคน และชุมชน เป็นไปอย่างชัดเจน และถูกต้อง

2. วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อเพื่อการปลุกจิตสำนึก

การพัฒนาและเผยแพร่สื่อ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้กิจกรรมหรืองานที่ทำมีความน่าสนใจและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การเพิ่มพูนองค์ความรู้ การตอบสนองต่อองค์ความรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

3. ตัวอย่างสื่อเพื่อการปลุกจิตสำนึก

- โปสเตอร์
- แผ่นพับ
- หนังสือเล่มเล็กหรือ Booklet
- คู่มือประกอบการฝึกอบรม
- ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่
- วิทยุ
- โทรทัศน์
- นิทรรศการ
- สติ๊กเกอร์
- ของที่ระลึก เช่น เสื้อ หมวก เข็มกลัด พัด กระเป๋า

4. ขั้นตอนในการออกแบบสื่อเพื่อการปลุกจิตสำนึก

การออกแบบสื่อ เพื่อประกอบการจัดกิจกรรมปลุกจิตสำนึกนั้น ควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือจากกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากคนในชุมชนจะรู้ว่าสื่อแบบใดที่ตรงกับความต้องการหรือความสนใจ อีกทั้งใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชุมชน กระบวนการในการออกแบบสื่อเพื่อการปลุกจิตสำนึกนั้นสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ศึกษาและระบุพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายในการเข้าถึงสื่อและการใช้สื่อ
- ศึกษาว่ามีสื่อประเภทใดบ้างที่มีอยู่ในชุมชน และสื่อนั้นยังใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ เพื่อป้องกันการออกแบบสื่อที่ซ้ำซ้อน
- กำหนดประเภทของสื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็น วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มเป้าหมาย
- กำหนดข้อความที่ต้องการใช้สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย
- จัดทำตัวอย่างสื่อหรือโครงร่างของสื่อ
- นำสื่อที่ออกแบบไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินผลก่อนนำไปใช้จริง
- ปรับปรุงสื่อและผลิตเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

5. กลยุทธ์ในการออกแบบสื่อเพื่อการปลุกจิตสำนึก

- สื่อควรมีความดึงดูดใจหรือมีความน่าสนใจ
- ข้อความที่ต้องการสื่อสารต้องเข้าใจได้ง่าย
- สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือเชิญชวนให้เข้ามาส่วนร่วม

- เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม
- ไม่ขัดต่อศีลธรรมและความมั่นคงของประเทศ

6. การประเมินผลเพื่อศึกษาผลกระทบของสื่อที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

การประเมินผลเรื่องการใช้สื่อ ในกิจกรรมปลูกจิตสำนึก เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยทำให้ผู้จัดกิจกรรมสามารถประเมินผลสำเร็จของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากสื่อที่ออกแบบไปมีความเหมาะสมทั้งในด้านการออกแบบข้อความ และการนำไปใช้ จะส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน

- การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ หากข้อมูลที่สื่อสารออกไปเป็นประโยชน์ น่าสนใจและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายจะสามารถจดจำและกล่าวถึงข้อมูลหรือวิธีการปฏิบัตินั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง
- ปฏิกริยาตอบสนองต่อภัยที่เกิดขึ้น หากข้อความหรือช่องทางในการสื่อสารไม่ได้รับการตอบรับจากกลุ่มเป้าหมาย ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
- การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย หากกลุ่มเป้าหมายได้รับข้อมูลที่ต้องการและสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ร่วมกับการตอบสนองต่อภัยที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางบวก อาจส่งผลให้พฤติกรรมด้านความตระหนักเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นไปด้วย

การประเมินผลสื่อเพื่อใช้ในกิจกรรมรณรงค์นั้น ควรมีการประเมินทั้งในช่วงก่อนและหลังการนำสื่อไปใช้ในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้แน่ใจว่าสื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและเกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมมากที่สุด

หลัก 3 ประการที่ควรคำนึงถึงในการจัดทำสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก

1. ถ่ายทอดความคิดเห็นให้แก่ผู้รับสารด้วยข้อความที่ชัดเจนเพียงข้อความเดียว เพราะหากมีมากเกินไปอาจสร้างความสับสนให้แก่ผู้รับสารได้ อย่างไรก็ตามหากจำเป็นต้องมีหลายข้อความไม่ควรเกิน 2-3 ข้อความ
2. ควรมีการทดลองใช้สื่อหรือข้อความกับตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายก่อนเสมอ
3. สื่อหรือข้อความที่แสดงออกไปควรกล่าวถึงการแนวทางในการปฏิบัติที่กระตุ้นหรือส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม

แนวทางการประเมินผลการใช้สื่อ

1. มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่
2. มีเนื้อหาที่เหมาะสมและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะสื่อสารหรือไม่
3. มีความน่าดึงดูดใจมากน้อยเพียงใด
4. ผู้รับสื่อมีความเข้าใจในสื่อมากน้อยเพียงใด
5. สื่อกระตุ้นหรือชักชวนให้ผู้รับสารอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากน้อยเพียงไร

ตัวอย่างสื่อเพื่อใช้ในกิจกรรมปลูกจิตสำนึก

ประเภทของสื่อ	ข้อดี	ข้อเสีย	ประเภทกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้
แผ่นพับ	<ul style="list-style-type: none"> • สามารถใส่ข้อมูลที่ต้องการได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น เช่น โปสเตอร์ • สามารถพกพาได้สะดวก • ราคาไม่สูง 	<ul style="list-style-type: none"> • มีอายุการใช้งานไม่นาน • จำกัดเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่อ่านหนังสือได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • เดินรณรงค์ • ตั้งโต๊ะหรือบูธประชาสัมพันธ์ • การจัดนิทรรศการ
หนังสือเล่มเล็ก	<ul style="list-style-type: none"> • สามารถใส่ข้อมูลได้มากตามความต้องการ • สามารถพกพาได้สะดวก • อายุการใช้งานนาน • ราคาไม่สูง 	<ul style="list-style-type: none"> • จำกัดเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่อ่านหนังสือได้ • เนื้อหามากเกินไปอาจจะไม่ได้รับความสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> • การฝึกอบรม สัมมนา หรือประชุม • ตั้งโต๊ะหรือบูธประชาสัมพันธ์
โปสเตอร์	<ul style="list-style-type: none"> • ทำให้คนสะดุดตาและจำได้ • เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมาก 	<ul style="list-style-type: none"> • มีพื้นที่ในการใส่ข้อมูลได้น้อย • รูปภาพที่ไม่ดึงดูดใจจะทำให้ข้อความไม่ได้รับความสนใจไปด้วย • หาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อติดตั้งได้ยากกว่าสื่ออื่น ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> • การจัดนิทรรศการ • การรณรงค์หรือจัดกิจกรรมตามที่สาธารณะ
นิทรรศการ	<ul style="list-style-type: none"> • เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมาก • สามารถดึงดูดใจผู้ชมได้หากเป็นข้อมูลที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> • ถ้ามีข้อมูลมากเกินไปจะได้รับความสนใจ • ราคาสูง 	<ul style="list-style-type: none"> • การอบรม สัมมนาหรือจัดประชุม • การจัดนิทรรศการในวันสำคัญต่าง ๆ
วิทยุ	<ul style="list-style-type: none"> • เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมาก • สามารถสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> • จำกัดเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีวิทยุ 	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาข้อมูลในชุมชนหรือในระดับจังหวัด
โทรทัศน์	<ul style="list-style-type: none"> • เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมาก • สามารถสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> • จำกัดเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีโทรทัศน์ • ราคาสูงและไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาต่าง ๆ
กิจกรรมนอกสถานที่ เช่น ละครเวทีหรือละครชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> • สามารถสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจง่ายและสร้างความบันเทิงให้กับผู้รับสารได้ • สามารถสื่อสารและรับรู้ปฏิกริยาของผู้รับสารได้ทันที • สามารถปรับเปลี่ยนเรื่องราวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสาร 	<ul style="list-style-type: none"> • เนื้อหาละครต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันตลอด • ค่าใช้จ่ายในการจัดทำละครสูง 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดละครชุมชน • ละครเวทีไปแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน ตลาด เป็นต้น

บทที่ 4

การสร้างเครือข่าย และการจัดทำแผน กิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อ เตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

- การจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมในระดับชุมชน

4.1

การจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม ในระดับชุมชน

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถ

1. นำกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วมไปจัดทำเป็นแผนกิจกรรมในชุมชน
2. ประสานความร่วมมือให้มีการนำแผนกิจกรรมในระดับชุมชนเข้าไปสู่แผนกิจกรรมในระดับตำบล อำเภอ หรือจังหวัด

ขอบเขตเนื้อหา

1. การจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อรับภัยน้ำท่วมในระดับชุมชน
2. การประสานงานร่วมกับหน่วยงานปกครองในท้องถิ่นหรือจังหวัด

ระยะเวลา : 60 นาที

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเคมี
- ตัวอย่างตารางแผนการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 20)

การวัดและประเมินผล

- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วมในระดับชุมชนของตนเองได้
- ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถประสานงานให้แผนการจัดกิจกรรมในระดับชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนกิจกรรมในระดับท้องถิ่นหรือระดับจังหวัดได้

กระบวนการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญ	วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ประเด็นสำคัญใน ขั้นตอนที่ 1-3 คือ การจัดทำแผน และ การประสานงานร่วมกับ องค์กรในท้องถิ่น</p>	<p>ขั้นที่ 1 (25 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมแบ่งกลุ่มตามชุมชน พร้อมแจก กระดาษฟลิปชาร์ตและปากกาเคมี (5 นาที) • วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมอบรมระดมสมองและร่วมกันเขียนแผน กิจกรรมรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อม รับภัยน้ำท่วมในระดับชุมชน ตามตัวอย่างตารางแผนการจัด กิจกรรมปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 20) (20 นาที) <p>ขั้นที่ 2 (20 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอแผนกิจกรรม ไม่เกินกลุ่มละ 5 นาที <p>ขั้นที่ 3 (15 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยากรสรุปและนำเสนอแนวทางในการประสานงานร่วมกับ องค์กรในท้องถิ่นเพื่อให้แผนกิจกรรมดำเนินไปได้จริง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษฟลิปชาร์ต 2. ปากกาเคมี 3. ตัวอย่างตาราง แผนการจัดกิจกรรม ปลูกจิตสำนึก (เอกสารประกอบ คู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 20)

เนื้อหาประกอบการฝึกอบรม

องค์ประกอบของการจัดทำแผนปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

การจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย หรือประสบภัยน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี ได้มีความตื่นตัวและตระหนักถึงภัยจากน้ำท่วมซึ่งสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

การจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่ ในการสนับสนุนและปฏิบัติกิจกรรมให้เกิดขึ้นจริง องค์ประกอบของการจัดทำแผนกิจกรรม ประกอบด้วย

- ประเภทกิจกรรมที่ต้องการจัด เช่น การฝึกอบรม การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
- วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม เช่น การซ้อมแผนอพยพเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม
- กลุ่มเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม เช่น จัดฝึกอบรมให้แก่ครูในโรงเรียน
- ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละประเภท เช่น ระบุวันที่และเดือนที่จัดกิจกรรมให้ชัดเจน
- สถานที่ในการจัดกิจกรรม เช่น วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม
- งบประมาณและผู้สนับสนุนงบประมาณ เช่น ขอกการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล
- ผู้รับผิดชอบโครงการ เช่น โรงเรียน ชุมชน
- ผลการประเมินโครงการ เช่น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อได้

ตัวอย่างตารางแผนกิจกรรมของตำบลท่าค้อ

และตำบลโนนตาล จังหวัดนครพนม

จากการจัดฝึกอบรมเพื่อทดสอบการใช้คู่มือปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมที่จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ 24-25 มิถุนายน 2553 ที่ผ่านมา ผู้เข้าร่วมอบรมได้นำเสนอตัวอย่างแผนงานกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมในชุมชน ซึ่งกระบวนการในการออกแบบนั้นเกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกัน และสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆในชุมชน นอกจากนี้ ยังเกิดการประสานงานร่วมกันระหว่างชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในด้านการขอกการสนับสนุนการจัดกิจกรรม

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงาน/สถานที่	งบ	ผู้รับผิดชอบ	วันที่
ปลูกจิตสำนึก	ประชาชน	วัดบูรพาภิราม, โรงเรียน, อบต.ท่าค้อ	-	นายประจักษ์ วัฒนชัย	25/5/53
อบรมให้ความรู้	ครูในโรงเรียน	โรงเรียนท่าค้อ	20,000	นายประจักษ์ วัฒนชัย	25/5/53
ประชาสัมพันธ์	ประชาชน	วัดบูรพาภิราม, โรงเรียน, อบต.ท่าค้อ	30,000	นายประจักษ์ วัฒนชัย	25/5/53
การซ้อมแผน	ประชาชน	วัดบูรพาภิราม, โรงเรียน, อบต.ท่าค้อ	10,000	นายประจักษ์ วัฒนชัย	25/5/53

ကာလပေအိ

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 1

ภัย

อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งนำมาซึ่งความสูญเสียหรือความเสียหาย

ภัยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม วาดภัย ดินถล่ม ภัยแล้ง ไฟป่า และแผ่นดินไหว เป็นต้น
- ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น ภัยจากการใช้รถใช้ถนน อัคคีภัย ภัยจากสารเคมี ภัยสารพิษจากโรงงาน ภัยจากระเบิด และภัยจากการก่อการร้าย เป็นต้น

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 1

สไลด์ที่ 1

ภัยพิบัติ

ภัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ และส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมหรือชุมชน โดยชุมชนที่ประสบภัยพิบัติไม่สามารถจัดการกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ด้วยชุมชนเอง

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 1

สไลด์ที่ 2

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ภัยพัฒนาไปเป็นภัยพิบัติ

- ภัย (Hazard) หมายถึง อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งนำมาซึ่งความสูญเสียหรือความเสียหาย
- ความล่อแหลม (Vulnerability) หมายถึง ปัจจัยทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดผลกระทบจากภัยนั้นๆ มากยิ่งขึ้น
- ศักยภาพหรือความสามารถในการจัดการกับภัย (Capacity) หมายถึง ความสามารถในการจัดการหรือรับมือกับภัยที่เกิดขึ้น โดยการใช้ทักษะ องค์ความรู้ และทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในการตอบสนองและเตรียมการรับมือกับภัย

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 1

สไลด์ที่ 3

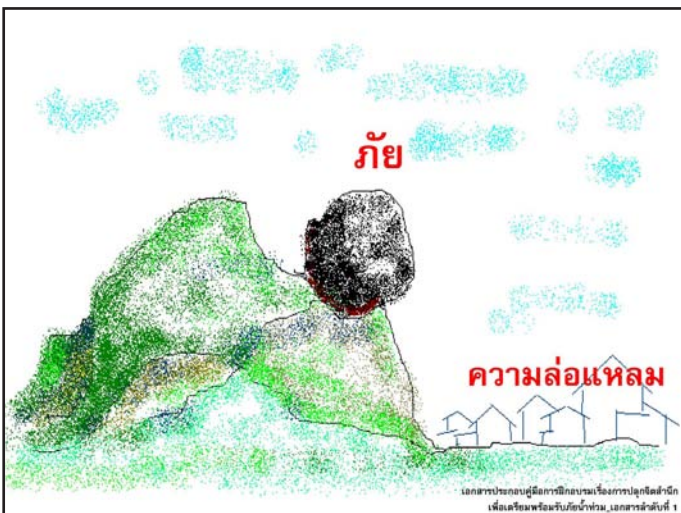
ความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ คือ

ภัย x ความล่อแหลม

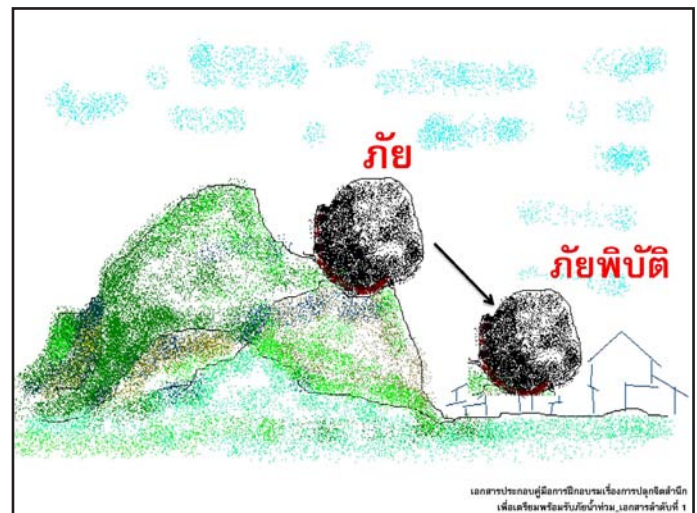
ศักยภาพหรือความสามารถในการจัดการกับภัย

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 1

สไลด์ที่ 4

สไลด์ที่ 5

สไลด์ที่ 6

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

สไลด์ที่ 3

สไลด์ที่ 4

สไลด์ที่ 5

สไลด์ที่ 6

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 2 (ต่อ)

ภัยแล้ง

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารลำดับที่ 2

สไลด์ที่ 7

สึนามิ

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารลำดับที่ 2

สไลด์ที่ 8

ดินถล่ม

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารลำดับที่ 2

สไลด์ที่ 9

ภัยจากความไม่สงบ

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารลำดับที่ 2

สไลด์ที่ 10

โรคระบาด

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารลำดับที่ 2

สไลด์ที่ 11

ภัยจากสารเคมี

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารลำดับที่ 2

สไลด์ที่ 12

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 3

ตัวอย่างแผนที่เสี่ยงภัย

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 3

แผนที่เสี่ยงภัยชุมชน

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 3

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 4

ระบบการเฝ้าระวังและ ระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 4

การแจ้งเตือนภัยระดับจังหวัด

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 4

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

ระบบการแจ้งเตือนภัยระดับหมู่บ้าน

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 4

อุปกรณ์ในการเฝ้าระวัง และแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 4

สไลด์ที่ 3

สไลด์ที่ 4

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 4 (ต่อ)

กระบอกวัดน้ำฝน

การอ่านค่าปริมาณน้ำฝนจากกระบอกวัดน้ำฝนมีดังนี้

- สเกล 151-200 ตัวเลขเป็นสีแดง หมายถึงปริมาณฝนตกหนักมากที่สุด
- สเกล 101-150 ตัวเลขเป็นสีแดง หมายถึงปริมาณฝนตกหนักมาก
- สเกล 51-100 ตัวเลขเป็นสีเขียว หมายถึงปริมาณฝนตกหนัก
- สเกล 0-50 ตัวเลขเป็นสีดำ หมายถึงปริมาณฝนตกเล็กน้อยถึงปานกลาง

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารฉบับที่ 4

สไลด์ที่ 5

ที่วัดระดับน้ำ

จุดวัดระดับน้ำหรือ Flood Mark เป็นอุปกรณ์เฝ้าระวังน้ำท่วมอีกชนิดหนึ่ง โดยใช้ได้กับหมู่บ้านหรือชุมชนที่อยู่ติดหรือใกล้เคียงกับลำห้วยหรือลำธารที่เป็นแม่น้ำสายหลัก ซึ่งการวัดระดับน้ำในลำห้วยนั้นควรทำควบคู่ไปกับการวัดปริมาณน้ำฝน

การวัดระดับน้ำนั้นจะวัดจากระดับน้ำในแม่น้ำ ณ สถานีตรวจวัดของกรมชลประทาน ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือของแหล่งน้ำในชุมชนต่างๆ เมื่อระดับน้ำที่อ่านได้สูงถึงจุดวิกฤติที่จะเริ่มเดือนภัย จะทำให้รู้ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านในลำน้ำกำลังจะเกินกว่าระดับความจุรับน้ำได้ (ระดับน้ำท่วม) จึงสามารถคาดการณ์ระดับน้ำในแม่น้ำ ณ บริเวณที่ชุมชนนั้นๆ ตั้งอยู่ว่าจะขึ้นสูงถึงเมื่อใด รวมถึงระยะเวลาในการอพยพก่อนที่น้ำจะเข้าท่วมชุมชน โดยปกติแล้วจะสามารถเตือนภัยล่วงหน้าได้นานพอที่ประชาชนจะอพยพทันเวลาที่

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารฉบับที่ 4

สไลด์ที่ 6

กระดานข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วม

ข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วม

พื้นที่	ระดับน้ำ	ระดับน้ำ	ระดับน้ำ	ระดับน้ำ
พื้นที่	100-999	1000	1000	1000
พื้นที่	100-999	1000	1000	1000
พื้นที่	100-999	1000	1000	1000

กระดานข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วมเป็นอุปกรณ์ในการเฝ้าระวัง ติดตาม และคาดการณ์สถานการณ์น้ำในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมให้แก่ชุมชนได้ โดยกระดานข้อมูลเตือนภัยระดับน้ำท่วมประกอบด้วย

- แผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมชุมชน โดยแสดงบริเวณที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยน้ำท่วม พื้นที่ปลอดภัยและเส้นทางอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัย
- หมายเลขโทรศัพท์หน่วยงานที่เป็นผู้ให้บริการข้อมูลเตือนภัยหรือข้อมูลระดับน้ำ
- ข้อมูลค่าระดับน้ำ (เฝ้าระวัง เดือนภัย น้ำสันหลัง)
- ช่องว่างสำหรับกรอกข้อมูลระดับน้ำในแต่ละวัน

โดยข้อมูลระดับน้ำนั้นสามารถใช้อ้างอิงจากกรมอุตุนิยมวิทยาหรือศูนย์อุทกวิทยาและบริหารจัดการน้ำกรมชลประทาน เป็นต้น

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารฉบับที่ 4

สไลด์ที่ 7

ไซเรนแบบมือหมุน

ไซเรนเตือนภัยเป็นอุปกรณ์สำหรับให้สัญญาณเตือนภัยในหมู่บ้าน ชุมชน หรือสถานที่อื่น ๆ ตามที่ผู้ควบคุมและผู้รับฟังสัญญาณไซเรน จะทำข้อตกลงนำไปกำหนดใช้งาน และสามารถใช้งานในสถานที่ที่ไม่มีไฟฟ้าได้ โดยใช้มือหมุน และมีรัศมีการดังประมาณ 1.5 กิโลเมตร

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารฉบับที่ 4

สไลด์ที่ 8

หอเตือนภัย

หอเตือนภัยเป็นอุปกรณ์กระจายเสียง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เสี่ยงภัยของประเทศ มีความสูงประมาณ 20 ถึง 30 เมตร สร้างด้วยวัสดุที่มีความมั่นคง และแข็งแรง ทนทาน สามารถทนแรงลม หรือแรงกระแทกของคลื่นได้

หอเตือนภัยใช้พลังงานจากพลังงานแสงอาทิตย์ และมีชุดลำโพงกระจายเสียงเพื่อส่งสัญญาณเตือนได้รอบทิศทางในรัศมีประมาณ 1 ถึง 1.5 กิโลเมตร (รัศมีจริงจะขึ้นอยู่กับชนิด จำนวน ความดังของลำโพง และลักษณะภูมิประเทศ)

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารฉบับที่ 4

สไลด์ที่ 9

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 5

ตัวอย่างระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้าของจังหวัดเชียงใหม่

http://202.28.24.131/gallery2/main.php?g2_itemId=663

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 6

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 6 (ต่อ)

บทบาทตนะ:กรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน

1. ตนะ:กรรมการฝ่ายป้องกันและเตรียมความพร้อม

- ✗ จัดฝึกอบรมด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติให้แก่มุขมนตรี
- ✗ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกแก่มุขมนตรีในสิ่งที่ควรทำก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัยและหลังเกิดภัย
- ✗ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมทั้งพียงกับเหตุการณ์ฉุกเฉิน รวมถึง
- ✗ จัดการฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 6

สไลด์ที่ 3

บทบาทตนะ:กรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน

2. ตนะ:กรรมการฝ่ายพิจารณาและแจ้งเตือนภัย

- ✗ เฝ้าติดตามสถานการณ์สาธารณภัยอย่างสม่ำเสมอ
- ✗ แจ้งเตือนเมื่อมีสาธารณภัยในชุมชนให้ทุกตนะได้รับการพร้อมแนวทางการปฏิบัติสำหรับการอพยพ

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 6

สไลด์ที่ 4

บทบาทตนะ:กรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน

3. ตนะ:กรรมการฝ่ายอพยพ

- ✗ ประสานงานกับตนะกรรมการฝ่ายพิจารณาและแจ้งเตือนภัย
- ✗ ดำเนินการอพยพประชาชนจากจุดเสี่ยงไปยังจุดปลอดภัย
- ✗ ดำเนินการอพยพประชาชนกลับบ้านเรือนเมื่อเหตุการณ์ได้คลี่คลายแล้ว

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 6

สไลด์ที่ 5

บทบาทตนะ:กรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน

4. ตนะ:กรรมการฝ่ายค้นหา ญาติและช่วยเหลือชีวิต

- ✗ การดำเนินการค้นหา ญาติและช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- ✗ ดำเนินการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและส่งต่อสถานพยาบาล

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 6

สไลด์ที่ 6

บทบาทตนะ:กรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน

5. ตนะ:กรรมการฝ่ายรักษาพยาบาล

- ✗ ดำเนินการรักษาพยาบาลแก่ผู้เจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ
- ✗ ฟื้นฟูสภาพจิตใจ วิถีชีวิตของผู้ประสบภัย

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 6

สไลด์ที่ 7

บทบาทตนะ:กรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน

6. ตนะ:กรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย

- ✗ ดูแลรักษาความปลอดภัยบ้านเรือนและทรัพย์สินอันน่าของผู้อพยพ
- ✗ ควบคุมความสะอาดถนนการเดินทาง การจราจรของผู้อพยพและอพยพ

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม, เอกสารลำดับที่ 6

สไลด์ที่ 8

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 7

ใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม (กิจกรรม 1.3)

กรมอุตุนิยมวิทยา ออกประกาศเตือนภัย "ฝนตกหนักและ น้ำท่วมฉับพลัน"
ฉบับที่ 10 (150/2009) วันที่ 26 กันยายน

หย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรงบริเวณภาคเหนือตอนล่างได้อ่อนกำลังลงแล้ว แต่หย่อมความกดอากาศต่ำนี้ยังอยู่ในแนวร่องมรสุมที่พาดผ่านประเทศไทยตอนบน ลักษณะเช่นนี้ทำให้บริเวณดังกล่าวยังคงมีฝนตกชุกหนาแน่น กับมีฝนตกหนักบางแห่ง จึงขอให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยบริเวณที่ลาดเชิงเขาใกล้ทางน้ำไหลผ่านและพื้นที่ลุ่มของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ ตาก สุโขทัย พิษณุโลกกำแพงเพชร พิจิตร หนองคาย นครพนม มุกดาหาร สกลนคร อุตรธานี และกาฬสินธุ์ ต้องระมัดระวังอันตรายจากสภาวะน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลากที่จะเกิดขึ้นได้ในระยะนี้

(ที่มา: บทความบางส่วนจาก <http://highlight.kapook.com/view/41859>)

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 8

สถานการณ์น้ำท่วม

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม เอกสารฉบับที่ 8

สไลด์ที่ 1

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก
เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม เอกสารฉบับที่ 8

สไลด์ที่ 2

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 8 (ต่อ)

สไลด์ที่ 3

สไลด์ที่ 4

สไลด์ที่ 5

สไลด์ที่ 6

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 9

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 9 (ต่อ)

ผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัย

- การระบาดของโรคติดต่อ เช่น ริดสีดวง ริดสีดวงตาแดง ริดสีดวงทวาร ริดสีดวงรูง อหิวาตกโรค ริดสีดวงทางเดินหายใจ ริดสีดวงเลือดออก และริดสีดวงลาเรีย เป็นต้น
- การถูกสัตว์มีพิษกัดหรือต่อย เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง เป็นต้น

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารฉบับที่ 9

สไลด์ที่ 3

ผลกระทบต่อทรัพย์สิน

- ทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหาย เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และสิ่งของมีค่าอื่นๆ
- อาคารบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้างพังเสียหาย เช่น บ้านพัง โรงเรือนเลี้ยงสัตว์หรือโรงเรือนเพาะชำได้รับผลเสียหาย

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารฉบับที่ 9

สไลด์ที่ 4

ผลกระทบต่อสาธารณูปโภค

- ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และสัญญาณอาจถูกตัดขาด
- เส้นทางคมนาคมและการขนส่ง อาจจะถูกตัดเป็นช่วง ๆ โดยความแรงของกระแสน้ำ ถนน

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารฉบับที่ 9

สไลด์ที่ 5

ผลกระทบต่อพืชผลทางการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์

- พื้นที่การเกษตรและการปศุสัตว์จะได้รับผลเสียหาย เช่น พืชผล ไร่นา อาจถูกน้ำท่วมตายได้
- สัตว์พาหนะ วัว ควาย สัตว์เลี้ยง ตลอดจนพลผลิตที่เก็บกักตุน หรือมีไว้เพื่อจำหน่ายจะได้รับผลเสียหาย

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารฉบับที่ 9

สไลด์ที่ 6

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 10

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม_เอกสารฉบับที่ 10

สไลด์ที่ 1

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 11

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

สไลด์ที่ 3

สไลด์ที่ 4

สไลด์ที่ 5

สไลด์ที่ 6

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 11 (ต่อ)

สไลด์ที่ 7

สไลด์ที่ 8

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 12

ใบงานเหตุการณ์สมมติเรื่องการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม (กิจกรรม 2.1)

กรมอุตุนิยมวิทยา ออกประกาศเตือนภัยน้ำท่วมและน้ำป่าไหลหลาก

(20 กรกฎาคม 2553) เนื่องจากที่มีฝนตกติดต่อกันหลายวันตลอดทั้งคืนในพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ หนองคาย มุกดาหาร และอุดรธานี และพบว่าที่จังหวัดนครพนม มีปริมาณน้ำฝนสูงกว่า 80 มม.ต่อวัน กรมอุตุนิยมวิทยาจึงขอประกาศแจ้งเตือนให้ประชาชนในจังหวัดดังกล่าวโปรดระวังน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลากในระยะ 1-2 วันนี้ด้วย

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 13

วีดิทัศน์เรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมจากประเทศเวียดนาม

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 14

ความหมายของการปลูกจิตสำนึก

การปลูกจิตสำนึก คือ กระบวนการที่ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แนวโน้มเสี่ยงภัยได้

- เข้าใจว่าตนเองอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงภัย
- ตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากภัยต่าง ๆ
- เข้าใจถึงการออกประกาศแจ้งเตือนภัย
- รับทราบถึงวิธีการที่เหมาะสมในการปกป้องคุ้มครองชีวิต

กล่าวโดยสรุปคือเป็นกระบวนการที่กล่าวถึง

- วิธีการป้องกัน
- วิธีการเตรียมความพร้อม
- วิธีการลดความเสี่ยง
- วิธีการตอบสนอง

ภัยที่อาจเกิดขึ้น

เพื่อลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน

การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

กระบวนการที่ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมได้รับการกระตุ้นหรือรับรู้เกี่ยวกับอันตรายจากน้ำท่วม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การแจ้งเตือนภัยเกี่ยวกับน้ำท่วม และการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ของการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

- เพื่อเพิ่มพูนความรู้เรื่องน้ำท่วม ประเภทของน้ำท่วม และผลกระทบจากน้ำท่วมให้แก่ประชาชนได้รับทราบ
- เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมในระดับครัวเรือนหรือชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง
- เพื่อแจ้งให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า และวิธีการสื่อสารที่หลากหลายในการรับสัญญาณแจ้งเตือนและข้อมูลน้ำท่วม
- เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม ในระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงการระดมความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมรับมือกับภัยน้ำท่วม

กระบวนการปลูกจิตสำนึก

ขั้นตอนการเตรียมการในการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึก

- ศึกษาและระบุพฤติกรรมของคนในชุมชน ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดภัย
- กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น ใคคือกลุ่มเปราะบาง ใคคือกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง
- ศึกษาพฤติกรรมการรับสารของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการใด
- ออกแบบสื่อและข้อความเพื่อใช้ในกิจกรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก อีกทั้งสื่อยังควรสอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนด้วยเช่นกัน
- ระบุผู้รับผิดชอบกิจกรรม
- กำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เช่น ช่วงก่อน ระหว่างหรือหลังการเกิดน้ำท่วม

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 15 (ต่อ)

ปัจจัยสำคัญในการออกแบบกิจกรรมปลูกจิตสำนึก

- กลุ่มเป้าหมาย เช่น ประชาชนทั่วไป นักเรียน หรือผู้นำชุมชน เป็นต้น
- ข้อความในการสื่อสาร เช่น ข้อมูลเรื่องภัยจากน้ำท่วม ข้อมูลเรื่องการเตรียมความพร้อม ฯลฯ
- วิธีการหรือช่องทางในการสื่อสาร เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
- ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เช่น ก่อน ระหว่าง หรือหลังฤดูมรสุม
- ผู้รับผิดชอบโครงการ เช่น อบต. โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้าน
- งบประมาณ เช่น ขอกการสนับสนุนจาก อบต. หรือหน่วยงานเอกชนในพื้นที่

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 16

ตารางกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม

ชื่อกิจกรรม							
กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	ข้อความในการรณรงค์	วิธีการสื่อสาร	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	สถานที่	งบประมาณ (บาท)	ผู้รับผิดชอบ

ตัวอย่างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกของจังหวัดนครพนม

ชื่อกิจกรรมรายการวิทยุน้ำท่วมภัยใกล้ตัว.....							
กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	ข้อความในการรณรงค์	วิธีการสื่อสาร	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	สถานที่	งบประมาณ (บาท)	ผู้รับผิดชอบ
ประชาชนในพื้นที่ หมู่ 12 ต.โนนตาล อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม	เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการแจ้งเตือนภัยให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมได้รับทราบ	ข้อมูลระบบการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมและการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง	สื่อวิทยุชุมชน	3 เดือน (ก.ค.-ก.ย.) ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ วันละ ครึ่งชั่วโมง	สถานีวิทยุชุมชน	5,000	ผู้ใหญ่บ้าน ม.12 ตำบลโนนตาล

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

สไลด์ที่ 3

สไลด์ที่ 4

สไลด์ที่ 5

สไลด์ที่ 6

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 18

ความหมายของสื่อเพื่อการปลูกจิตสำนึก (IEC Material)

สื่อข้อมูลเพื่อการศึกษาและการสื่อสาร หรือสื่อ IEC มีที่มาจากคำว่า

- Information (ข้อมูล)
- Education (การศึกษา)
- Communication (การสื่อสาร)

ซึ่งหมายถึง การพัฒนาและการเผยแพร่สื่อที่มีความหลากหลาย ทั้งโปสเตอร์ แผ่นพับ ป้ายผ้า และหนังสือ เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งผ่านข้อมูลที่ใช้ในการรณรงค์ปลูกจิตสำนึก ไปยังบุคคล กลุ่มและชุมชนเป็นไปอย่างชัดเจน และถูกต้อง

ตัวอย่างสื่อ

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม เอกสารฉบับที่ 18

โปสเตอร์

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม เอกสารฉบับที่ 18

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

หนังสือเล่มเล็ก

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม เอกสารฉบับที่ 18

แผ่นพับ

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม เอกสารฉบับที่ 18

สไลด์ที่ 3

สไลด์ที่ 4

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 18 (ต่อ)

สไลด์ที่ 5

สไลด์ที่ 6

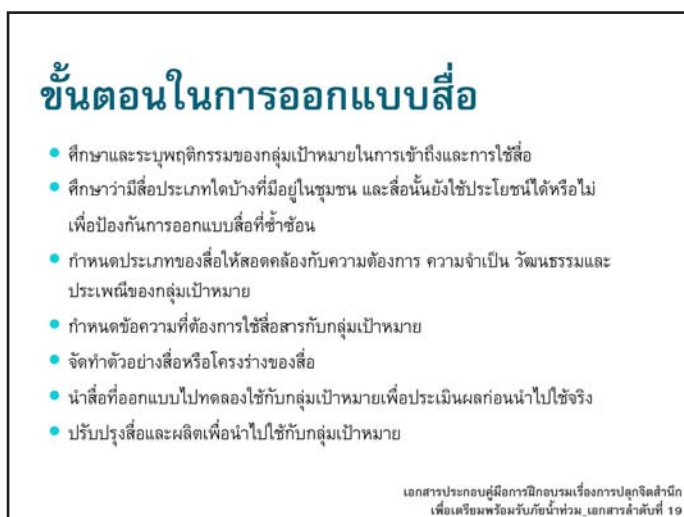

สไลด์ที่ 7

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 19

สไลด์ที่ 1

สไลด์ที่ 2

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 19 (ต่อ)

เทคนิคการออกแบบสื่อเพื่อกิจกรรมปลูกจิตสำนึก

- สื่อควรมีความดึงดูดใจหรือมีความน่าสนใจ
- ข้อความที่ต้องการสื่อสารต้องเข้าใจได้ง่าย
- สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามาส่วนร่วม
- เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม
- ไม่ขัดต่อศีลธรรมและความมั่นคงของประเทศ

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 19

สไลด์ที่ 3

ตัวอย่างการใช้สื่อเพื่อปลูกจิตสำนึก เรื่องการเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วม

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 19

สไลด์ที่ 4

นำป้ายเตือนภัยมาติดตั้งเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอันตรายจากน้ำท่วม

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 19

สไลด์ที่ 5

นำเพลงหรือกลอนที่แต่งมาแสดง

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 19

สไลด์ที่ 6

การนำสื่อไปใช้เพื่อสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน

เอกสารประกอบคู่มือการฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึก เพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม เอกสารลำดับที่ 19

สไลด์ที่ 7

 เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรม ชุดที่ 20

ตารางการจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึก
เพื่อป้องกันภัยน้ำท่วมของตำบล.....

ลำดับที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	ว/ด/ป ที่จัด กิจกรรม	สถานที่	งบประมาณ (บาท) และ ผู้สนับสนุน	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	การประเมินผล

ตัวอย่างตารางการจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึก
เพื่อป้องกันภัยน้ำท่วมของตำบล....ก....

ลำดับ ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่ม เป้าหมาย	ว/ด/ป ที่จัด กิจกรรม	สถานที่	งบประมาณ (บาท) และ ผู้สนับสนุน	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	การประเมินผล
1	เดินรณรงค์	เพื่อรณรงค์ให้ คนตระหนัก ถึงภัยจากน้ำ ท่วม	ประชาชน ทั่วไปในเขต อบต.ก และ พื้นที่ใกล้เคียง	1 วัน	หน้า อบต.ก	5,000 สนับสนุน งบประมาณโดย อบต. ก	อบต.ก	ประชาชนกลุ่ม เป้าหมายให้ ความสนใจและมี การซักถามข้อมูล
2	แข่งขัน ประกวด วาดภาพ เพื่อปลูก จิตสำนึก เรื่องภัยจาก น้ำท่วม	เพื่อสร้าง ความ ตระหนัก เรื่องภัยจาก น้ำท่วมใน โรงเรียน	นักเรียน โรงเรียน บ้าน ก และ โรงเรียนใกล้เคียง และผู้ปกครอง	1 วัน	โรงเรียน บ้าน ก	3,000สนับสนุน งบประมาณโดย อบต.ก	โรงเรียน บ้าน ก	นักเรียนให้ความ สนใจและผล งานที่ได้นำไป ประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่

เอกสารประกอบคู่มือฝึกอบรมเพิ่มเติม

รายชื่อเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

ลำดับที่	หัวเรื่อง	ประเภทของสื่อ	องค์กรหรือหน่วยงานที่ผลิต	สถานที่ติดต่อ
1	น้ำท่วม ภัยธรรมชาติ ใกล้ตัว	คู่มือ ขนาด A5	ศูนย์เตรียมความพร้อม ป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (ADPC)	ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่ง เอเชีย (ADPC) เลขที่ 979/66-70 ชั้น 24 อาคาร SM Tower ถนนพหลโยธิน แขวง สามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์: 02-2910681-92 เว็บไซต์: www.adpc.net
2	หนังสือประกอบการ เรียนรู้การป้องกันภัย พิบัติทางธรรมชาติ เรื่อง อุทกภัย ชั้นประถม ศึกษาและมัธยมศึกษา	หนังสือคู่มือ ขนาด A4	โครงการความร่วมมือทาง วิชาการด้านการพัฒนา ประสิทธิภาพการบริหารภัย พิบัติของประเทศไทยระหว่าง สำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง ศึกษาธิการและ Japan International Coopera- tion Agency: JICA)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ถนน ราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์ 02-2885511-6 เว็บไซต์: www.obec.go.th
3	ชุดโปสเตอร์ • ข้อเสนอแนะเพื่อป้องกัน โรคและภัยต่อสุขภาพ • มือสะอาดปราศจาก โรค • โรคไข้หวัดใหญ่ • โรคอุจจาระร่วง • โรคปอดบวม • โรคไข้ฉี่หนู • โรคตาแดง • โรคน้ำกัดเท้า • การรักษาบาดแผล • อหิวาตกโรค	โปสเตอร์เผยแพร่ ความรู้ ขนาด A4	กองสุขศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวง สาธารณสุข	กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข อาคาร 4 ชั้น 5 และ อาคาร 6 ชั้น 5 ตึกสำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข กองสุขศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ถนน ติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์: ฝ่ายบริหารทั่วไป 0-2590-1666, 0-2590-1667 กลุ่มพัฒนาวิชาการสุขศึกษาและพฤติกรรม สุขภาพ 0-2591-1613, 0-2590-1619 กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารและ การรณรงค์ด้านสุขภาพ 0-2590-1612, 0-2590-1617 กลุ่มสนับสนุนการดำเนินงานสุขศึกษา 0-2590-1616, 0-2590-1625 เว็บไซต์: www.thaihed.com

รายชื่อเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ (ต่อ)

ลำดับที่	หัวเรื่อง	ประเภทของสื่อ	องค์กรหรือหน่วยงานที่ผลิต	สถานที่ติดต่อ
4	ชุดโปสเตอร์ • เตือนภัยน้ำท่วมเมืองลำพูน • เตือนภัยน้ำท่วมเมืองน่าน • เตือนภัยน้ำท่วมเมืองแพร่ • เตือนภัยน้ำท่วมเมืองเชียงใหม่ • เตือนภัยน้ำท่วมลำปาง	โปสเตอร์เผยแพร่ความรู้ ขนาด A4	เว็บไซต์ศูนย์อุทกวิทยาและบริหารน้ำภาคเหนือตอนบน กรมชลประทาน	ศูนย์อุทกวิทยาและบริหารน้ำภาคเหนือตอนบน เลขที่ 27/30 ถนนทุ่งโฮเต็ล (สำนักชลประทานที่ 1) ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000 โทรศัพท์: 053-248925, 053-262683 เว็บไซต์: http://www.hydro-1.net
5	หมิวหนึ่งหนีน้ำท่วม	หนังสือนิทาน ขนาด A4	มูลนิธิเพื่อนไร้พรมแดน และองค์การช่วยเหลือเด็ก (Save the Children)	มูลนิธิเพื่อนไร้พรมแดน ตู๊ปณ.180 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50202 โทรศัพท์ 053-805-298 โทรสาร 053-805-298 เว็บไซต์: http://www.friends-without-borders.org องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน (Save the Children Sweden) 518/5 ถนนเพลินจิต ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6841046-7 โทรสาร: 02-6841048 เว็บไซต์: http://seap.savethechildren.se
6	คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครเตือนภัย “มิสเตอร์เตือนภัย” ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินถล่ม	คู่มือ ขนาด A4	สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย	สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย 3/12 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์: 02-6373381 เว็บไซต์: www.disaster.go.th
7	แผนแม่บทการป้องกันและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากอุทกภัย วาตภัยและโคลนถล่ม (ระยะ 5 ปี)	เอกสารเผยแพร่ ขนาด A4	สำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย	สำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย 3/12 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์: 02-6373312 โทรสาร: 02-6373300 เว็บไซต์: www.disaster.go.th

รายชื่อเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ (ต่อ)

ลำดับที่	หัวเรื่อง	ประเภทของสื่อ	องค์กรหรือหน่วยงานที่ผลิต	สถานที่ติดต่อ
8	คู่มือประชาชนในการเตรียมตัวให้รอดปลอดภัยพิบัติ	คู่มือ ขนาดพิเศษ	สำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย	สำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย 3/12 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์: 02-6373312 โทรสาร: 02-6373300 เว็บไซต์: www.disaster.go.th
9	คู่มือประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน: การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน	คู่มือ ขนาด A4	สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย	สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย 3/12 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์: 02-6373381 เว็บไซต์: www.disaster.go.th
10	Training manual on Child-Led Disaster Risk Reduction in Schools and Communities	คู่มือ ขนาด A4	องค์การช่วยเหลือเด็ก (Save the Children)	องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน (Save the Children Sweden) 518/5 ถนนเพลินจิต ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6841046-7 โทรสาร: 02-6841048 เว็บไซต์: http://seap.savethechildren.se
11	The Alert Rabbit/ กระต่ายตื่นตัว	หนังสือนิทาน เกมส์และสมุดภาพระบายสี	องค์การช่วยเหลือเด็ก (Save the Children)	องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน (Save the Children Sweden) 518/5 ถนนเพลินจิต ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6841046-7 โทรสาร: 02-6841048 เว็บไซต์: http://seap.savethechildren.se
12	การดำเนินงาน สุขศึกษา:กรณีเกิดสาธารณภัย บทเรียนจากสถานการณ์อุทกภัยปี 2549	เอกสารเผยแพร่ ความรู้ทั่วไป ขนาด A5	กลุ่มงานรณรงค์ด้านสุขภาพ กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข	กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข อาคาร 4 ชั้น 5 และอาคาร 6 ชั้น 5 ตึกสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนธ์ 11000 โทรศัพท์: 02590-1612, 02590-1617 เว็บไซต์: www.thaihed.com

รายชื่อเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ (ต่อ)

ลำดับ ที่	หัวข้อ	ประเภทของสื่อ	องค์กรหรือหน่วยงานที่ผลิต	สถานที่ติดต่อ
13	คำแนะนำการป้องกัน โรคหลังภัยน้ำท่วม	โปสเตอร์เผยแพร่ ความรู้ ขนาด A4	กองสุศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวง สาธารณสุข	กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข อาคาร 4 ชั้น 5 และ อาคาร 6 ชั้น 5 ตึกสำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข กองสุศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ถนน ติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์: 02590-1612, 02590-1617 เว็บไซต์: www.thaihed.com
14	สปอตวิทยุ การป้องกัน โรคหลังภัยน้ำท่วม	CD-Rom สปอต วิทยุ	กองสุศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวง สาธารณสุข	กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข อาคาร 4 ชั้น 5 และ อาคาร 6 ชั้น 5 ตึกสำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข กองสุศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ถนน ติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์: 02590-1666-7 เว็บไซต์: www.thaihed.com
15	สารคดีวิทยุ การป้องกัน โรคหลังภัยน้ำท่วม	CD-Rom สารคดีวิทยุ	กองสุศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวง สาธารณสุข	กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข อาคาร 4 ชั้น 5 และ อาคาร 6 ชั้น 5 ตึกสำนักงานปลัดกระทรวง สาธารณสุข กองสุศึกษา กรมสนับสนุน บริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ถนน ติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์: 02590-1666-7 เว็บไซต์: www.thaihed.com
16	Training manual on Child-Led Disaster Risk Reduction in Schools and Com- munities	CD-Rom	องค์การช่วยเหลือเด็ก (Save the Children)	องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน (Save the Children Sweden) 518/5 ถนน เพลินจิต ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6841046-7 โทรสาร: 02-6841048 เว็บไซต์: http://seap.savethechildren.se

รายชื่อเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ (ต่อ)

ลำดับ ที่	หัวข้อเรื่อง	ประเภทของ สื่อ	องค์กรหรือหน่วย งานที่ผลิต	สถานที่ติดต่อ
17	สื่อการเรียนรู้ E-Learning เรื่องภัย ธรรมชาติ	CD-Rom	โครงการพัฒนาศักยภาพ ในการจัดการภัยพิบัติของ ประเทศไทยตามความร่วมมือ ทางวิชาการระหว่าง กรมป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยและ Japan International Coopera- tion Agency: JICA) โดย คณะทำงานที่ 5 ด้านการ ฝึกอบรม	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย 3/12 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 เว็บไซต์: www.disaster.go.th
18	การเตรียมตัวและปฏิบัติ ตนเมื่อเกิดอุทกภัย วาตภัยและโคลนถล่ม	คู่มือ ขนาด A5	กรมป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย กระทรวง มหาดไทย	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย 3/12 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 เว็บไซต์: www.disaster.go.th

ตารางคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ

คำศัพท์	คำจำกัดความ
ความเสี่ยง Risk	หมายถึง โอกาสและความเป็นไปได้ที่ภัยพิบัติจะก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบ ตลอดจนความสูญเสียและอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาและประเมินความเป็นไปได้จากลักษณะของภัยและความอ่อนแอของสภาพพื้นที่ ผู้คน ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม
ความอ่อนแอ Vulnerability	หมายถึง สภาพและลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยและกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งบ่งชี้อันตรายและมีผลทำให้ชุมชนมีความอ่อนแอ เพราะบางอ่อนแอ และไปเพิ่มโอกาสซึ่งทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติและการได้รับผลกระทบต่อภัยพิบัติมากขึ้น สภาพและปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นข้อจำกัดซึ่งบั่นทอนความสามารถของชุมชน ในการเตรียมรับมือต่อภัยพิบัติและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น
การประเมินความเสี่ยง Risk Assessment	หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการในการระบุลักษณะรูปแบบ ขนาดและความรุนแรงของความเสี่ยง โดยการวิเคราะห์ภัยและความอ่อนแอเพื่อประเมินโอกาสหรือความเป็นไปได้อันจะเกิดภัยพิบัติและผลกระทบในทางลบจากภัยพิบัติ โดยการป้องกัน การควบคุมและการเตรียมความพร้อมภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน
ขีดความสามารถ Capacity	หมายถึง ความสามารถ ทักษะและทรัพยากรที่มีในชุมชน สังคม และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาเพื่อใช้เตรียมการในการป้องกัน การลด การหลีกเลี่ยงและการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติหรือผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้น ขีดความสามารถยังหมายรวมถึง ความสามารถในการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือดีกว่าเดิมหลังจากเกิดภัยพิบัติ ขีดความสามารถจะเชื่อมโยงกับการตระหนักรับรู้ของชุมชนที่มีต่อความเสี่ยง
การสร้างขีดความสามารถ Capacity Building	หมายถึง ความพยายามที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะของคนในชุมชน หรือการพัฒนาโครงสร้างทางสังคมที่จำเป็นภายในชุมชนนั้น ๆ เพื่อลดระดับของความเสี่ยง
ขีดความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติ Coping Capacity	หมายถึง เทคนิคและวิธีการที่ชุมชนเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์อ่อนแอ ซึ่งอาจนำไปสู่การเกิดภัยพิบัติ โดยใช้บุคคล ทรัพยากร ทักษะและกำลังความสามารถที่มีในชุมชน
การเตรียมความพร้อม Preparedness	หมายถึง มาตรการและกิจกรรมที่ดำเนินการล่วงหน้าก่อนเกิดภัยเพื่อเตรียมความพร้อมการจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อให้สามารถรับมือกับผลกระทบจากภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ
การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ Disaster Risk Management	หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบครบวงจร คือกระบวนการบริหารจัดการ ควบคุมทรัพยากร กิจกรรมและกระบวนการในการดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชน โดยลดสาเหตุของแต่ละโอกาสที่ชุมชนจะเกิดความเสียหาย เพื่อให้ผลกระทบและระดับความเสียหายอยู่ในระดับที่ชุมชนรับมือได้ กระบวนการในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ จะเริ่มจากการประเมินและวิเคราะห์ความเสี่ยงเพื่อหาแนวทางป้องกันและลดผลกระทบรวมทั้งเตรียมความพร้อมก่อนการเกิดภัย การจัดการในภาวะฉุกเฉินขณะเกิดภัย ตลอดจนการติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผล รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงวิธีการให้เหมาะสม
การฟื้นฟู Rehabilitation	หมายถึง การซ่อมแซมเบื้องต้นในทันทีเพื่อทำให้ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งบริการพื้นฐานที่จำเป็นดำเนินการและใช้งานได้

(ที่มา : ข้อมูลจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย (2549:4-9) ในหนังสือแนวการบริหารจัดการแผนเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติในสถานศึกษา กรณีการระบาดใหญ่ของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา), พฤษภาคม 2550, หน้า 13-16)

ตัวอย่างกำหนดการจัดฝึกอบรมเรื่องการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม

วัน/เวลา	หัวข้อ/วิชา	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
วันที่ 1			
08.00-08.30	ลงทะเบียน		
08.30-08.45	กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม		
08.45-09.00	กิจกรรมแนะนำตัวและละลายพฤติกรรม		
09.00-10.00	ภัยพิบัติคืออะไร ประเภท และผลกระทบจากภัยพิบัติที่มีต่อชุมชน		
10.00-10.15	พักรับประทานอาหารว่าง		
10.15-11.15	แผนที่เสี่ยงภัยชุมชน		
11.15-12.15	ระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า		
12.15-13.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
13.00-14.00	ระบบการเฝ้าระวังและระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า (ต่อ)		
14.00-14.40	สาเหตุและผลกระทบของน้ำท่วม		
14.00-15.00	พักรับประทานอาหารว่าง		
15.00-16.30	การเตรียมความพร้อมในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดน้ำท่วม		
16.30-16.45	สรุปกิจกรรมในวันที่ 1		
วันที่ 2			
08.30-09.00	กิจกรรมละลายพฤติกรรม		
09.00-10.30	ความหมายและกระบวนการปลูกจิตสำนึก		
10.30-10.45	พักรับประทานอาหารว่าง		
10.45-12.15	การพัฒนาสื่อเพื่อกิจกรรมปลูกจิตสำนึก		
12.15-13.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
13.00-14.00	การจัดทำแผนกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมในระดับชุมชน		
14.00-14.15	สรุปกิจกรรมของวันที่ 2		
14.15-14.30	ปิดการฝึกอบรม		
14.30	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ		

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรน้ำ. (2553). *พื้นที่เสี่ยงอุทกภัยของประเทศ*. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2553, จาก http://fdmm.dwr.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=81โครงการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อติดตามและเฝ้าระวังภัยแล้งและอุทกภัย
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2551). *คู่มือประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน: การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2552). *คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครเตือนภัย มีสเตอร์เตือนภัย ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย น้ำป่าไหลหลากและดินถล่ม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2552). *คู่มือประชาชนในการเตรียมตัวให้รอดปลอดภัยพิบัติ*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมอุตุวิทยามหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *ภัยธรรมชาติในประเทศไทย*. ค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.tmd.go.th/info/risk.pdf>
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). *คู่มือรับสถานการณ์น้ำท่วม*. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2553, จาก http://202.28.24.131/gallery2/main.php?g2_itemId=22
- มณี แก้วยอด และ สิทธิกันต์ วิจิตสุนทร. (ม.ป.ป.). *พื้นฐานการสื่อสารกับหอเตือนภัย*. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2553, จาก http://www.thaitelecomkm.org/TTE/topic/attach/Warning_Tower_and_Its_Communication_Systems/index.php
- ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย. (ม.ป.ป.). *น้ำท่วมภัยธรรมชาติใกล้ตัว*. ปทุมธานี: ดุมาเย็บส.
- ศูนย์อุทกวิทยาและบริหารน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (ม.ป.ป.). ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.hydro-3.com/phhydro3/index.php>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ม.ป.ป.). *อุทกภัย: ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม. (2553). *แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม*.
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการฝึกอบรม การแจ้งเตือนภัยและการใช้อุปกรณ์แจ้งเตือนภัย*.
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมเครือข่ายอาสาสมัครเตือนภัยดินถล่ม มีสเตอร์เตือนภัย มอบภารกิจ มีสเตอร์เตือนภัย*.
- Asian Disaster Preparedness Center. (2003). *Presentation on training course: Public awareness*.
- Asian Disaster Preparedness Center. (2004). *Course manual on flood risk management – 6: Flood mitigation strategies*.
- Asian Disaster Preparedness Center. (2009). *Manual on flood preparedness program for provincial and district level authorities in the lower Mekong basin countries*. Phathumtani: Do My Best.
- Benson, L., & Bugge, J. (2007). *Child-led disaster risk reduction: A practical guide*. Philippines: Save the Children.
- Center for Research on the Epidemiology of Disasters. (2010). *Country profile*. Retrieved 15 June 2010, from <http://www.emdat.be/country-profile>
- Flood Security Working Group. (2007). *IEC workshop: A learning opportunity on IEC materials development*. Retrieved 25 June 2010, from <http://www.myanmarfswg.net/events-2.htm>
- Ken Swann. (n.d.). *IEC material production guideline*. Retrieved 15 June 2010, <http://www.kswann.com/IEC%20Production%20Guidelines.pdf>
- Singhawichai, A. (2009). *Natural hazard awareness and disaster risk education*. Retrieved 15 June 2010, from <http://www.oecd.org/dataoecd/50/13/43726127.pdf>

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

1. ดร. พิชิต รัตตกุล *ผู้อำนวยการบริหาร, ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*
2. นายอนุชา โมกขะเวส *อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
3. นายเกษมสันต์ จิณณาโส *อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*

คณะทำงาน

1. นางวราพร เพชรสุวรรณ *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
2. นายชัยฉวี คิววรา *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
3. นายไพฑูรย์ นาคแท้ *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
4. นางสาววิไลรัตน์ เคหะเสถียร *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
5. นางสาวกมลวรรณ จิตรภักดี *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
6. นางสาวอรนุช โสอุบล *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
7. นางวริษาฐา จำปานิล *กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กระทรวงมหาดไทย*
8. นายบุรฉัตร บัวสุวรรณ *กรมทรัพยากรน้ำ, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
9. นางศรารัตน์ ลีไพบูลย์ *สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ*
10. นางจวีร์รัตน์ เทพอาสน์ *สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม*
11. นายไพโรจน์ โกพล *สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม*
12. นายเผือ แสงเขียว *สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม*
13. นายสามารถ นนท์คนหมั่น *สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครพนม*
14. นางสาววิไลลักษณ์ ขุปลสูงเนิน *สภาอากาศไทย*
15. นางสาวโสภภาพรณ รัตนจันะ *องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสวีเดน*
16. Mr. Aslam Perwaiz *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*
17. นางสิริกาญจน์ คหัทฐา *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*
18. นางสาวเบญจพร สุทธิประภา *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*
19. นางสาวจิตติพร สิ้นสุพรรณ *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*
20. นางสาวมัทริกา พลกษาพงษ์ *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*

ผู้เขียน

นางสาวอัมพิกา สายบัวโย *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*

ออกแบบรูปเล่มและภาพประกอบ

นายมานิจ พุ่มกุมาร *ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย*

ขอขอบคุณ

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม องค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ และองค์การบริหารส่วนตำบลโนนตาล โรงเรียนบ้านท่าค้อ โรงเรียนบ้านหนองจันทน์ โรงเรียนบ้านตาล โรงเรียนบ้านน้อยทวย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครและชาวบ้าน ตำบลท่าค้อ อำเภอเมืองนครพนม และ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

คู่มือฝึกอบรม

การปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม

จัดทำภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัย คณะกรรมการแม่โขง

adpc

โดยการสนับสนุนจากสำนักงานความร่วมมือทางวิชาการขอเยอรมัน

คู่มือฝึกอบรมการปลูกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับมือน้ำท่วม

Training Manual on Public Awareness for Flood Risk Reduction

แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัย (Flood Management and Mitigation Programme: FMMP) เป็นหนึ่งในแผนงานของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ซึ่งให้บริการทางด้านเทคนิควิชาการ และการประสานงานแก่ประเทศสมาชิกทั้ง 4 ประเทศ ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง เพื่อการป้องกันและบรรเทาความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน อันเนื่องมาจากอุทกภัย อีกทั้งยังช่วยรักษาผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมจากน้ำท่วมไปในขณะเดียวกัน

ดังนั้น การสนับสนุนจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในการดำเนินแผนงานย่อยที่ 4: การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทกภัยในสถานะฉุกเฉิน ภายใต้แผนงานบริหารจัดการและบรรเทาอุทกภัยของคณะกรรมการแม่น้ำโขง นอกจากจะช่วยส่งเสริมให้แผนงานดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยรวมแล้ว ยังช่วยบรรเทาความทุกข์ยากแก่ประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง อีกทั้งยังมีส่วนช่วยประเทศสมาชิกในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เป้าหมายที่ 1 ด้านการขจัดความยากจนและหิวโหย และเป้าหมายที่ 7 ด้านการรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เอกสารนี้ ดัดพิมพ์ภายใต้การสนับสนุนจาก

